

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 24.

Måndagen den 7 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr **talmannen** yttrade: Jag anhåller att få meddela kammaren, att Hans Majestät Konungen ytterligare genom telegram bett få framfört till alla sitt varmaste tack.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bostadsrättsföreningar m. m.; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Vid föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående arvode åt t. f. revisionssekreteraren J. I. F. Hessius, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 97—103, första lagutskottets utlåtanden nr 20—22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 34—49 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

Herr **Möller** avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr **Linder** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få framställa följande interpellation.

Det torde vara ett ganska allbekant förhållande, att ända till världskrigets utbrott medborgare i jordens alla civiliserade länder kunde i stort sett fritt och obehindrat resa i världen. I Europa torde väl i detta avseende allenast Ryssland hava utgjort det enda pregnanta undantaget.

Med världskrigets utbrott upphörde i så gott som ett enda slag passfriheten, detta bevis på förtroende och fredlig sinnesstämning mellan folken. Pass-tvånget infördes, och misstänksamheten mellan folken sattes i system.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 24.

*Interpellation
ang. pass-
tvängels upp-
hävande.
(Forts.)*

Ingen kunde visserligen begära, att med världskrigets upphörande bitterheten mellan folken skulle med ens vara som bortblåst. Allt det förfärliga, som hänt, hade alltför nyss timat för att kunna glömmas.

Med återhämtandet av hälsa och sinnesjämvikt började dock efter hand röster här och där ute i världen höjas som minde om tider, som varit, då folken i sämja suttit samman och njutit fredens välsignelse. Så småningom växte denna längtan efter försoning ut över vidare kretsar. Det var därför säkerligen ej utan förstämning, som stora delar av vårt folk togo del av den kungliga proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas, som framlades ännu nära tio år efter världskrigets upphörande. Ett slående exempel på den sinnesstämning, som kom till uttryck inför detta lagförslag, synes mig föreligga, då lagrådet på sin tid gick att granska förslaget och uttalade, att detsamma gjorde ett beklämmande intryck och att den dittills gällande lagen, jämförd med lagförslaget, framstode såsom härrörande från ett förgånget högre kulturskede.

Tiden har sedan dess gått. Låt vara, att konung och riksdag sågo sig nödsakade på grund av tidsförhållandena såsom ännu ej tillräckligt stabiliserade att hävda behovet av invandringslagen, samförståndskänslan mellan folken har vuxit. Ingen kan därpå misstaga sig. Tiden synes mig därför vara inne, då något ovillkorligen måste åtgöras för att tillfredsställa folkens krav på rätt att omedelbarligen och utan hindrande bestämmelser komma varandra tillmötes. Behovet av en annan ordning i världen med avseende på människornas önskan att fritt få röra sig bland varandra synes mig hava börjat taga sig sådana uttryck, att uppmärksamheten därå bör fästas i riksdagen.

Redan i januari månad i år började den skånska pressen att röra på sig. I en intervju, som av tidningen Sydsvenska Dagbladet, Snällposten, anställdes med Malmö stads riksdagsmän förklarade dessa, män av skilda partier, enstämmigt, att passtvänget borde bort och att kontrollen vore ineffektiv och blott vållade allmänheten besvärligheter.

Händelserna utvecklade sig sedermera raskt. Den 26 februari 1930 väckte ordföranden i Malmö stadsfullmäktige direktören Emil Olsson, dess förste vice ordförande doktor Otto Gröne samt ordföranden i stadens drätselkammare J. W. Hermansson motion i stadsfullmäktige om vidtagande av åtgärder till upphävande snarast möjligt av de nuvarande bestämmelserna angående passkontroll och om skyldighet för utlännings att vid besök här i riket innehava legitimationshandling.

I motionen heter det bl. a.:

»Under tiden fram till världskrigets utbrott rådde som bekant över större delen av Europa fullständig resefrihet, så att passkontroller de olika länderna emellan icke funnos anordnade, och det har icke framkommit några uppgifter om, att detta tillstånd skulle ha medfört särskilda svårigheter för myndigheterna i de olika länderna. — — — — —

Med världskrigets utbrott infördes passkyldighet för de resande, och gränsorternas polismyndigheter anordnade passkontroll. Då även viseringstväng infördes och rikets kuster bevakades, blev denna gränskontroll ganska tillfredsställande.

Efterkrigstiden uppvisar bilden av en alltmer mildrad passkontroll. Visum är i allmänhet icke erforderligt de olika länderna emellan, varigenom icke önskvärda individer eller redan utvisade personer utan vidare kunna komma över gränserna, en möjlighet som ju också ganska flitigt användes. Utom de egentliga passen finnas de s. k. passbiljetterna i trafiken mellan de nordiska länderna samt i trafiken Sverige—Tyskland och Danmark—Tyskland samt slutligen de s. k. nordiska resekorterna för resor de nordiska länderna emellan. De två sistnämnda underlätta visserligen i hög grad trafiken, men de utgöra icke på något

sätt någon legitimation i egentlig mening och ha alltså intet annat syfte än att uppvisas för tjänstgörande passkontrollant. Detta måste dock göras, vilket tar tid, och då under vart och ett av de båda senaste åren omkring 170,000 utländska resande passerade de olika passkontrollerna i Malmö, är det påtagligt, att mycken tid gått förlorad för denna imaginära och ändamålslösa kontroll. Ungefär i samma grad som passkontrollföreskrifterna lättats har resandetillströmningen ökats, och det torde därför med fog kunna påstås, att även de föreskrifter, som alltjämt finnas kvar för den internationella trafiken, hålla tillbaka ett mycket stort antal utländska turister från att besöka Malmö.»

*Interpellation
ang. pass-
tvångets upp-
hävande.
(Forts.)*

Sedan i motionen det klagats över de dryga kostnader som upprätthållandet av passkontrollen vållar Malmö, heter det vidare: »Då, såsom ovan sagts, den nuvarande passkontrollen icke har möjligheter att hindra vissa utlänningar att inkomma i riket och icke ens klargöra den resandes identitet, varigenom den synes sakna syfte, samt dessutom ådrager Malmö stad och säkerligen dessutom många andra gränsorter avsevärda kostnader och förluster, tillåta vi oss ifrågasätta, om icke stadsfullmäktige borde hänvända sig till Kungl. Maj:t med underdånig framställning om hela passväsendets snara slopande och medgivande av fri in- och utresa i riket.»

Vid sammanträde den 21 mars 1930 biföllo Malmö stadsfullmäktige enhälligt motionen.

Det torde vara något nära nog uppseendeväckande, att en kommunal representation, ej minst av den betydighet, som Malmö äger, ser sig nödsakad att i en angelägenhet sådan som denna tillskriva Kungl. Maj:t. Sådant sker ej, utan att omständigheterna äro tvingande.

Och än ytterligare, de skånska städerna Hälsingborg och Landskrona se sig nödsakade även de att sluta upp genom sina kommunalrepresentationer vid sidan om Malmö.

Men ej blott detta! Det har inom Skåne vuxit upp en pressopinion, till vilken man ej på mycket länge skådat maken. De stora ledande tidningarna i Malmö yrka i sina ledare i ordalag, som ej lämna rum för tvekan, passtvångets slopande. »Sydsvenska Dagbladet» talar om passen såsom »En kristidskvarleva», »Arbetet» betecknar pass tvånget som »En löjlig kristidskvarleva», »Skånska Aftonbladet» likaledes och framhåller passhistorien såsom meningslös och »Skånska Dagbladet» går på enahanda sätt skarpt till rätta med saken. — Denna presskör, enhällig ur alla läger, får sitt gensvar från Hälsingborg och Landskrona. »Hälsingborgs Dagblad» talar om »En gränsspärr, som bör bort» och »Skånska Socialdemokraten» talar om, att passens avskaffande kräves också av Hälsingborg.

Det är dock ett märkligt tidens tecken, att iveren att fritt få mötas kräves ej blott här hos oss. Samma känsla har fått ett varmt gensvar i Danmark. En mäktig press står upp som en man och kräver passens avskaffande. »Berlingske Tidende» yttrar: Også her i Landet er der almindelig Utilfredshed med den Ordning, der blev truffet i fjor» etc., »Dagens Nyheder» talar om passkontrollens kineseri och i »Politiken» låter en rubrik så här: »Væk med ethvert Pas mellem Nordens Lande.»

Det bör kanske så ock här anmärkas, att magistraterna i Malmö och Hälsingborg enhälligt tillstyrkt aktionen för passens avskaffande. Borgmästare Johan Bååth har enligt en intervju förklarar passen för närvarande vara en formalitet för att ej säga ren humbug.

Pressopinionen i Danmark har, enligt vad pressen vet förtälja, föranlett landets justitieminister att efter samråd med folketingetsudvalget förklara sig villig upptaga förhandlingar med vårt land om upphävande av passkontrollen.

Det har synts mig ofrånkomligt, att en opinion sådan som den, vilken uti ifrågavarande avseende framträtt i Skåne och som väckt så stark genklang i

*Interpellation
ang. pass-
tvångets upp-
hävande.
(Forts.)*

vårt södra grannland, ej kan få gå spårlöst förbi den svenska riksdagen. Tiden synes mig vara inne att även här en röst höjes för passtvängets avskaffande. Allt, som kan göras för att ånyo skapa »en fredlig och förnuftig ordning i folkens sammanlevnad» bör enligt min mening göras. Det vore en heder för vårt land att i detta avseende kunna bidra. Intet annat kan i verkligheten därav komma än sådant som är till båtnad för människorna.

På grund av vad sålunda anförts vågar jag anhålla om kammarens tillstånd att få till justitieministern framställa följande spörsmål:

1) Är regeringen beredd vidtaga åtgärder för upphävandet av passtvänget för att därmed återställa den fria samfärdseln mellan länderna, på sätt den ägde rum före världskriget;

och därest denna fråga besvaras nekande:

2) Är regeringen beredd vidtaga åtgärder för upphävandet av passtvänget mellan de nordiska länderna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 8 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr talmannen yttrade, att han finge fästa uppmärksamheten därpå att sammanträdet komme att fortsättas med arbetsplenium kl. 8 e. m.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Ernst Svenson*, som lider av bältros, tillsvidare är oförmögen till arbete, intygas.

Stockholm 8 april 1930.

J. Strandberg,
leg. läkare.

Fröken *Hesselgren* väckte en motion, nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om åtgärder mot vår tids politiska maktlöshet, såvitt på grundlagarna ankommer; och

nr 20, i anledning av väckt motion om utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt; samt

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 28, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Herr statsrådet *Dahl* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 274, med förslag till lag, innefattande tillägg till 12 § lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank, m. m.; och

nr 275, angående bildande av en fond hos Aktiebolaget Jordbrukarbanken, avsedd att möjliggöra avveckling av vissa krediter åt Svenska lantmännens riksförbund och därtill anslutna föreningar.

De kungl. propositionerna föredrogos var för sig och blevo därvid på begäran bordlagda.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 3.38 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 8 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 14 februari 1930 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 162, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att statens den 31 december 1929 beräknade kapital- och räntefordran på grund av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult finge till den del, densamma överstege 525,000 kronor, avskrivas under de i statsrådsprotokollet angivna villkor.

I anledning av förevarande proposition hade i två likalydande motioner, väckta den ena, nr 302, i första kammaren av herr *R. Wagnsson* m. fl. och den andra, nr 476, i andra kammaren av herr *A. Werner* m. fl. hemställts, att propositionen måtte av riksdagen avslås.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med bifall till förevarande proposition och med avslag å de i ämnet av herrar *Wagnsson* m. fl. och *Werner* m. fl. väckta motionerna (I: 302 och II: 476), måtte medgiva, att statens den 31 december 1929 beräknade kapital- och räntefordran på grund av statslån för anläggning av järnvägar från Oskarshamn till Ruda och från Ruda till Älghult finge till den del, densamma överstege 525,000 kronor, avskrivas under de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 14 februari 1930 angivna villkor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Rydén*, *Oscar Olsson*, *Bengtsson* i Norup, *Carlsson-Frosterud* och *Olsson* i Blådinge, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de av herrar *Wagnsson* m. fl. och *Werner* m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 302 och II: 476), avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr Wagnsson: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som riksdagens första kammare nu står i begrepp att avgöra, är ur statssynpunkt inte någon stor fråga, men för den ort, som beröres av densamma, måste den anses vara av stor betydelse. Det må därför vara ursäktligt, om jag söker i korthet ange de synpunkter, som efter mitt förmenande influera på ett bedömande av läget.

En kort historik belyser situationen. För att få bibehålla ett gammalt handelsområde, som genomkorsats av en järnväg från Kalmar, byggdes för omkring 25 år sedan en järnväg från Oskarshamn till Ruda. Denna förlängdes för omkring tio år sedan, då en ny bana anledes från Ruda till Älghult. Dessa två järnvägsföretag dirigeras från Oskarshamn. De ha under vissa perioder haft att brottas med ekonomiska svårigheter. Då statsskulden inte kunnat förräntas och amorteras, har frågan om en reglering av järnvägsbolagens skuldförhållande till staten aktualiserats. Hösten 1928 begärde bolagen en sådan reglering. Riksgäldsfullmäktige uppdrogo åt ett par tjänstemän att verkställa den begärda utredningen. Ett sammanträde mellan dessa samt representanter för Oskarshamns stad och järnvägsbolagens styrelser hölls i Oskarshamn. Förhandlingarna ledde till att enighet uppnåddes. Uppgårelsen innebar, att Ruda—Oskarshamns järnväg och Ruda—Älghults järnväg skulle sammanslås i ett bolag och att detta skulle övertaga en skuld hos järnvägslånefonden, fördelad på tvenne lån, ett å 350,000 kronor och ett å 175,000 kronor. För det förra skulle ställas borgen och från 1931 erläggas 5 %, varav 4.5 % ränta och 0.5 % amortering. Det andra lånet skulle vara räntefritt, intill dess järnvägen ginge med vinst. Staten förbehöll sig slutligen rätt att inlösa järnvägen för 525,000 kronor. Riksgäldsfullmäktige förklarade sig den 10 januari 1929 beredda att i princip tillstyrka en reglering av bolagens skuldförhållande enligt utredningsmännens förslag. Sedan järnvägarna underrättats härom, ingåvo fullmäktige i februari en skrift till Kungl. Maj:t, i vilken hemställdes om bifall till utredningsmännens förslag. Stadsfullmäktige i Oskarshamn beslöt också den 29 januari i fjol att teckna borgen för det nya lånet å 350,000 kronor.

Emellertid inkom den 12 februari samma år en skrivelse från ordföranden i Kalmar läns östra järnvägsaktiebolag. Av denna framgick, att nämnda bolag önskade förvärva Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar. Riksgäldsfullmäktige ansågo sig därför änyo böra upptaga förhandlingar i ärendet. Man kan ifrågasätta, om inte den preliminära överenskommelsen hade bort fullföljas också sedan en ovidkommande part hade anmält sig. Jag förstår emellertid fullmäktiges önskan att få en fullständig utredning och skall därför inte rikta något angrepp mot dem.

De nya förhandlingarnas resultat föreligger nu. Av de i propositionen publicerade akterna visade det sig, att *anbudsgivaren från Kalmar endast erbjöd samma villkor som dem innehavarna av järnvägarna redan accepterat*. Förväningen i min hembygd blev allmän, när dessa dokument blevo kända. Man förundrade sig över att staten inte eftersträfvade ett opartiskt ställningstagande till konkurrensen mellan två järnvägsföretag, av vilka det ena ägdes av Oskarshamn och det andra av enskilda i en konkurrerande grannstad.

Jag ber få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att av de hörda myndigheterna länsstyrelsen i Kalmar har avstyrkt det förslag, som regeringen framlagt. Länsstyrelsen har i sitt avstyrkande bl. a. förklarat: »Då, såsom riksgäldskontoret anförde, de avgivna anbuden äro från statens synpunkt i ekonomiskt avseende likvärdiga och i betraktande av de enhälliga protester mot det av Kalmar läns östra järnvägsaktiebolag framförda förslag, som från ortsbefolkningens sida till länsstyrelsen ingivits, anser länsstyrelsen för den skull, att en sammanslagning av järnvägarna icke, åtminstone för närvarande, bör mot Oskarshamnsbolagens bestridande genomföras.»

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Ang.
förelmningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Liknande synpunkter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framfört. Den har i sitt yttrande bl. a. sagt: »Då borgen för statslånet i varje fall skulle erhållas, har staten i egenskap av långivare icke någon anledning att föredraga trafikfusionen med Kalmar—Berga järnväg framför en reglering av Oskarshamnsbanornas ekonomiska ställning utan dylik fusion. Det kan därför ifrågasättas, huruvida staten bör vidtaga en sådan åtgärd som tvångsfusion för att tillgodose det av förslagsställaren angivna ändamålet att borttaga en trafikbarriär, vilket tyckes vara ett staten som långivare ovidkommande intresse.» Och så påpekar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fortsättningen, att trafikbarriärer, liknande dem som man här vänder sig emot, finnas på alla andra järnvägsområden, och den undrar, varför man just vid detta tillfälle skall visa en sådan iver från statsmakternas sida för att få bort dem.

I trots av den välvilja gentemot Oskarshamnsintresset, som myndigheterna sålunda visat, ha riksgäldsfullmäktige, regeringen och nu statsutskottets majoritet påyrkat järnvägarnas tvångsförvärfning till Kalmar. Skälet anges vara, att ett ekonomiskt gynnsammare resultat skulle kunna förväntas, om dessa banor föras samman under samma ledning som de från Kalmar dirigerade smalspåriga järnvägarna. Anlägger man enbart rent järnvägstekniska synpunkter, är resonemanget riktigt. Jag vill dock här skjuta in den anmärkningen, att den genom en fusion möjliga driftbesparingen i detta fall är mycket obetydlig. Till och med departementschefen förklarar den i propositionen vara »mindre», ehuru han tillägger »dock icke oväsentlig». Banorna skötas redan nu till ytterlighet sparsamt — det har från alla håll betygats — och administrationskostnaderna skulle knappast kunna minskas ens om en fusion komme till stånd.

Det väsentliga är nu, om staten skall framtvinga, att dessa banor överlämnas till en med den nuvarande huvudintressenten konkurrerande stad, oaktat denna stad inte offrat något för banornas tillkomst. *Nog skulle bitterhet alstras nere i mina bygder, om Oskarshamn, som offrat över två miljoner på dessa banor, skulle få se som resultat av dessa oerhörda offer, att ett enskilt bolag i en konkurrerande stad finge för en billig penning köpa banorna och att staten förvägrade Oskarshamn att på samma villkor få köpa dem.*

Jag vågar verkligen hoppas, herr talman, att denna kammare inte skall begå en sådan orättvisa mot Oskarshamn och de övriga kommuner, som nu äga företagen. Tillsammans med länsrepresentanter ur alla partier har jag i en motion hemställt om uppskov med frågan till nästa år för att få fram en ny prövning, som skulle kunna möjliggöra ett tillgodoseende av de nuvarande ägarnas intressen. En mycket stark minoritet inom statsutskottet har tillstyrkt motionen. Andra kammaren har med stor majoritet anslutit sig till deras reservation. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Såsom den förste ärade talaren anförde, ha huvudsakligen på initiativ och bekostnad av Oskarshamns stad och angränsande kommuner anlagts två järnvägar, Ruda—Oskarshamn tidigast och därefter Ruda—Älghults järnväg. Staten har beviljat lån åt båda dessa järnvägar, till Ruda—Oskarshamn 483,300 kronor och till Ruda—Älghult 1,749,000 kronor att betalas och amorteras på vanliga villkor. Ruda—Oskarshamns järnväg har under åren 1917—1919 i avbetalningar erlagt 74,000 kronor. Ruda—Älghults järnväg har inte förmått att göra någon räntebetalning eller amortering på sina lån. Det ekonomiska läget beträffande järnvägarnas förhållande till staten var den 30 juni 1928 följande: i Ruda—Oskarshamnsbanan hade staten att fordra 1,077,000 kronor, därav ett belopp på

601.000 kronor var förfallet till betalning. I Ruda—Älghults järnväg uppgick statens fordran till icke mindre än 2,321,500 kronor, därav ett belopp på 223.200 kronor var förfallet till betalning allt i runda tal.

Ifrågavarande banor hava icke någon större omfattning. De utgöra tillsammans icke mer än cirka 78 kilometer. Det ekonomiska resultatet för dessa järnvägar har uppenbarligen varit synnerligen dåligt. Anledningen därtill torde vara dels ett snävt begränsat trafikområde, stark konkurrens med andra banor, en alltmer tilltagande konkurrerande automobiltrafik samt vissa andra ekonomiska faktorer, exempelvis glasindustriens tillbakagång och minskningen av virkestransporterna till kusten från de inre delarna av landet. Utsikterna till en förbättring i banornas ekonomiska läge äro synnerligen minimala. Man kan snarare säga, att de komma att försämras, sedan den nya järnvägstaxan under detta år kommer att träda i tillämpning. Det synes vara fullkomligt uteslutet, att, om Oskarshamn i sin egen regi skall bibehålla dessa banor, annan följd därav kan uppkomma, än att staden Oskarshamn får vidkännas ytterligare förluster och utgifter, dels på grund av den borgen, som Oskarshamn skulle nödgas ikläda sig, dels också för att möjliggöra driftens fortsatta uppehållande. Det är att märka, att under alla dessa år inga avsättningar kunnat göras till förnyelsefonden och att särskilt vad Ruda—Älghults järnväg beträffar — den började drivas 1923 — den tidpunkt nu är kommen, då väsentliga kostnader snart torde vara att förvänta för banans underhållande i sådant skick, att den fortfarande kan drivas. Det torde således med bestämdhet kunna sägas, att, om Oskarshamn i sin egen regi fortfarande skall bibehålla dessa järnvägar, kommer detta att åsamka Oskarshamn ytterligare mycket stora förluster, och inom kort torde en ny katastrof stå för dörren. Jag skall tillåta mig att i detta avseende återropa ett uttalande av järnvägsfusionsakkunniga. De säga, att ifrågavarande banors överlämnande till ett nytt bolag enligt Oskarshamnsbanornas erbjudande med säkerhet inom kort skulle komma att leda till ett nytt ekonomiskt sammanbrott.

Innan jag går vidare, skall jag be att få säga några ord om hur trafikförhållandena nu äro ordnade på dessa järnvägar. Oskarshamn och Kalmar konkurrera om trafiken. Kalmar intar den starkare ställningen, då Kalmar läns östra järnvägsaktiebolag är ekonomiskt starkt i motsats till Oskarshamnsbanorna, som äro bankruttmässiga. Dessa särskilda järnvägsgrupper konkurrera nu om trafiken. Detta sker genom att vid korsningsstationerna mellan järnvägarna uppsättas så höga övergångsavgifter, så höga ekonomiska spärrar, att övergången från den ena banan till den andra praktiskt taget blir utesluten. För att befrämja den egna banans trafik beviljar man nedsättningar i denna banas trafikavgifter. Å andra sidan söker man förbigå dessa spärrar genom att den ena järnvägen skickar in lastautomobiler å den andra järnvägens trafikområde, samlar upp godset och med förbigående av knutpunkterna för det till egen järnväg. Det är uppenbart, att denna ojämnhet i taxebereäkningen inte kan vara till nytta för det ekonomiska livet i dessa trakter, och det är uppenbart, att i en sådan fortsatt och sannolikt ännu skarpare konkurrens, därest det nu ifrågavarande förslaget inte blir bifallet, Oskarshamnsbolaget kommer att ytterligare ligga under. Utsikterna för Oskarshamnsbolaget äro således utomordentligt små. Jag förstår Oskarshamnsbornas smärta över de misslyckade järnvägsföretagens öde, och man skulle ju kunna förstå, att de fortfarande vilja offra pengar på detta företag, om de hade det minsta hopp att därigenom få tillbaka något av vad de redan lagt ner. Detta hopp är emellertid lika uteslutet som det är uteslutet, att staten skall få igen något av vad staten redan förlorat på dessa banor, men det är inte nog med detta, utan — det tror jag man kan säga med fullkomlig visshet — en fortsatt drift under Oskarshamns egen regi tvingar Oskarshamn till ytterligare mycket bety-

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Ang.
 förvaltningen
 av järnvägen
 Oskarshamn
 —Ruda—
 Älghult.
 (Forts.)

daude uppoffringar. Om man ser saken objektivt och lugnt, utan att ta hänsyn till lokalsynpunkter, måste man således säga, att det inte kan vara till Oskarshamns fördel, att banorna fortfarande förbli i Oskarshamns regi och att sålunda den första av riksgäldsfullmäktige ifrågasatta nödlösningen genom nedsättning av beloppet till 525,000 kronor med bibehållande av banorna i Oskarshamns regi, visserligen varit nödvändig, om inte något annat förslag hade förefunnits, men att detta skulle blivit till ekonomisk nackdel för Oskarshamn. Då kom emellertid det nya förslaget på grund av erbjudande från Kalmarjärnvägen. Nu säger den föregående ärade talaren, att detta förslag har inte opartiskt prövats, utan att man vid ställningstagandet till detsamma gynnat Kalmarintresset. Så är ingalunda förhållandet. Jag skall nu övergå till länsstyrelsens uttalande i saken och granska de skäl, som länsstyrelsen har anfört.

Länsstyrelsen säger först, att det är likgiltigt för staten med avseende på dess fordringar i dessa bolag, ifall Oskarshamn får bibehålla företagen i egen regi eller om de övergå till Kalmarjärnvägen. Staten får i vilketdera fallet som helst inte mer än 525,000 kronor. Det är riktigt. Staten får i bägge fallen borgen för sitt första lån på 350,000 kronor, i ena fallet borgen av Oskarshamns stad, i andra fallet borgen genom det järnvägsbolag, som skulle övertaga de båda till gemensam drift sammanslagna järnvägarna. Man får således antaga, att dessa 350,000 kronor i vilketdera fallet som helst äro skyddade, men i avseende på övriga 175,000 kronor äro utsikterna givetvis större, om sammanslagningen kommer till stånd, än om Oskarshamn fortfarande skall driva dessa banor. Jag medger gärna, att utsikterna kanske inte äro så stora även i det förra fallet, men de äro dock större, om järnvägarna komma under en gemensam, enhetlig och ekonomiskt stark ledning.

Man säger vidare, att denna uppgörelse kommer att lända till skada för Oskarshamn. Jag har förut varit inne på denna sak, och jag skall be att få utveckla den något närmare. I det förslag till uppgörelse, som Kalmar läns östra järnvägsaktiebolag har framlagt, ha åtskilliga åtaganden gjorts, som lända Oskarshamn till förmån, och det gäller att granska, hur stor denna förmån kan anses vara. För det första bestämmes i det föreslagna avtalet, att frakterna på bägge järnvägarna, således både i lokal och samtrafik, skola beräknas efter en låg, enhetlig taxa, och att ingen av städerna Oskarshamn eller Kalmar får gynnas på den andra stadens bekostnad, vare sig i den ordinarie fraktsättningen eller beträffande särskilda fraktnedsättningar. Om fraktnedsättning beviljas åt ena hållet, så skall den också beviljas åt det andra. Dessutom har till förmån för Oskarshamn beräknats ett ökat tariffavstånd vid övergångsstationerna mellan banorna, vilket medför den fördelen för Oskarshamn, att frakterna dit i åtskilliga fall bli väsentligt lägre än frakterna till Kalmar. Oskarshamn får således härigenom en bestämd förmån. Nu tror jag också, att man från visst håll i Oskarshamn erkänner, att detta erbjudande från Kalmar ej i sig självt är ofördelaktigt, men man är rädd för att det skall kringgås av Kalmarjärnvägarna och således inte medföra den för Oskarshamn förmånliga effekt, som man kan läsa ut av villkoren och erbjudandets innebörd. Dessa farhågor synas mig emellertid vara fullkomligt oberättigade. I det nya bolag, som skulle övertaga de båda järnvägarna, skola uppläggas två serier av aktier, en A-serie och en B-serie. B-serien få de förutvarande aktieägarna i Oskarshamnsbanorna övertaga, och de få därmed rätt att insätta två ledamöter i bolagsstyrelsen. Vidare skola alla tvister hänskjutas till en permanent skiljedomstol, i vilken vardera intressenten, således även Oskarshamnsintresset, får sätta in en representant och riksgäldsfullmäktige skola utse en opartisk ordförande. Oskarshamns stads representant och Kalmar stads representant ha rätt att följa affärsgången. De ha rätt att ta del av varenda fraktuppgörelse,

som sker. Det torde sålunda vara uteslutet, att någon avvikelse från de utfästade fraktberäkningarna, med andra ord någon partiskhet, i detta avseende kan ske från den ena intressentens sida gentemot den andra.

Det är även en annan sak, som man talat mycket om i detta sammanhang och som Oskarshamn skjutit fram som en omständighet, som borde göra, att man åtminstone borde uppskjuta frågan, och det är en eventuell sammanslagning med Östra Värends järnväg. Detta har också länsstyrelsen i Kalmar pekat på. Jag förmodar emellertid, att länsstyrelsen kanske inte ägt kännedom om vad som redan förevarit i denna fråga, och jag skall be att i korthet få redogöra därför. Det torde i detta sammanhang ha sitt intresse.

Östra Värends järnväg är också en liten bana, som utgör en förbindelselänk mellan Ruda—Älghults och Växjö—Åsheda—Hultsfreds järnvägar. Den järnvägens drift handhas av ett för samtliga Växjöbanor gemensamt trafikutskott och av gemensamt befäl. Den trafikeras av Växjö—Åsheda—Hultsfreds järnväg, vilken tillhandahåller rullande materiel på villkor, som för Östra Värends järnväg äro synnerligen förmånliga. I Östra Värends järnväg har större delen av kapitalet eller 613,250 kronor — hela aktiekapitalet är 943,000 kronor i runt tal — tecknats av Växjö stad, och stora belopp ha också tecknats av kommunerna i Växjötrakten. Östra Värends järnväg ligger helt inom Växjö län, och trafikområdets handel har av gammalt gått på Växjö. Frågan om denna järnvägs öde har dryftats under hösten 1927 på ett sammanträde, som hölls i Sävsjöström mellan delegerade från riksgäldskontoret samt representanter för såväl Växjö- som Oskarshamnsbanorna och för Östra Värends järnväg. Då upptogs frågorna om sammanslagning med Oskarshamnsbanorna eller med Växjö—Åsheda—Hultsfreds järnväg. Jag skall här endast beröra den första frågan, således om sammanslagning med Oskarshamnsbanorna. Jag vill endast i förbigående nämna, att en sammanslagning med Växjö—Åsheda—Hultsfreds järnväg befanns icke leda till någon särskild ekonomisk fördel för järnvägarna. Oskarshamnsrepresentanterna önskade också helst Östra Värends järnvägs anslutning till Oskarshamnsbanorna, men man lade huvudvikten vid att en sådan sammanslagning av olika banor kom till stånd, att Oskarshamns trafik med södra Sverige bleve omlagd till att gå över Älghult och Alvesta. Detta mål kunde nås antingen genom att Oskarshamnsbanorna och Östra Värends järnväg sammanslötes eller ock genom att dels Oskarshamnsbanorna och dels Östra Värends och Växjö—Hultsfreds järnvägar sammanslötes till särskilda enheter.

Jag skall nu redogöra för den sammanfattning, som en av utredningsmännen, byråchefen Norrman i järnvägsstyrelsen, gjort angående dessa spörsmål. Han säger: »För egen del tillåter jag mig påpeka några ej oviktiga förhållanden, som synas göra det vida vankligare att förflytta ledningen för Östra Värends järnväg från Växjö till Oskarshamn än Oskarshamnsbanornas ledning från Oskarshamn till Kalmar. I det senare fallet har Kalmar—Berga järnväg avgivit en förbindelse, som ger Oskarshamn all nödig trygghet för att stadens intressen skola tillgodoses även sedan ledningen förflyttats till Kalmar. Om någon motsvarande förbindelse vid förflyttning av Östra Värends järnvägs ledning till Oskarshamn har däremot aldrig varit tal. Förhållandena ligga ock så olika till, att det torde vara ogörligt att förbinda en fusion mellan Östra Värends järnväg och Oskarshamnsbanorna med villkor, som tillgodose intressena hos dem, som genom sina ekonomiska offer möjliggjort Östra Värends järnvägs byggande.» — Jag vill nämna, att en sådan fusion skulle medföra en ganska stark trafikavledning från statens järnvägar. — »Vid en fusion mellan Östra Värends järnväg och Oskarshamnsbanorna torde man helt visst komma att — enligt av Oskarshamnsbanorna redan nu tillämpad taxepolitik — genom taxelättnader söka leda trä-

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Ang.
föreläsningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
Ports.)

varorna till Oskarshamn för skeppning därifrån, medan största möjliga hinder komma att resas mot transporter västerut. Att en sådan för Växjöbanorna och statens järnvägar förlustbringande och för trävaruhandeln hindrande taxepolitik genom reglerande villkor skall kunna förhindras synes mycket osannolikt. Det lär även vara svårt att reglera taxeförhållandena på Växjö i överensstämmelse med taxeförhållandena på Oskarshamn, då helt olika bansystem härvid beröras. Resultatet av dessa överväganden är, att Östra Värends järnvägs sammanslutning med Oskarshamnsbanorna med viss nödvändighet måste leda till allvarsamma förluster för Växjö stad och Växjöbanorna, som gjort mest för banans tillkomst, och som härför ej ha annat utbyte än det trafikens ökning på Växjö och Växjöbanorna medför, medan åter Oskarshamnsbanornas införlivande med Kalmar—Berga järnväg på grund av den senare banans avlättna förbindelse ej lär komma att medföra dylika verkningar för Oskarshamn.

Det synes då rätt egendomligt, att man i Oskarshamn pläderar för tvångsvis fusion mellan Östra Värends järnväg och Oskarshamnsbanorna, medan man finner billighetsskäl resa hinder mot Oskarshamnsbanornas införlivande med Kalmarbanorna.»

Herrarna finna således, att om man än en gång tar upp frågan om den av Oskarshamn önskade fusionen mellan Oskarshamnsbanorna och Östra Värends järnväg, så möter man från Växjö energiska protester, stödda på vida starkare skäl än de protester, som nu resas från Oskarshamn. Man säger — jag har hört det nu och vid enskilda samtal om denna sak — att det ändå är bra märkvärdigt, att staten nu skall söka tvinga Oskarshamn att avstå från järnvägar, som staden med stora uppoffringar har skapat. Jag ber att få erinra herrarna om, att från statsmakternas sida under åtskilliga år genom tillsatta sakkunniga drivits underhandlingar för att söka få till stånd sammanslagningar av mindre järnvägar, där på grund av konkurrens eller andra omständigheter såsom olägenheter för den trafikerande allmänheten eller förlustrisker för staten sådana sammanslagningar kunna leda till allmän och enskild nytta. För såvitt jag förstår, måste var och en, som tagit del av dessa handlingar, som noggrant läst och bedömt dem och som inte är intagen av några lokala intressen, inse, att det förslag, som här föreligger, är ett förnuftigt och sunt förslag till uppordnande av de abderitiska förhållanden, som till nackdel för ortens affärliv och till nackdel för bägge städerna, inte minst för Oskarshamn, nu råda. Jag vågar påstå, att Oskarshamns stad aldrig mer kommer att få förslag till en så förmånlig överenskommelse som detta är. Länsstyrelsen i Kalmar län betygar, att Kalmarbolaget icke har något större intresse för denna fusion, och det förstår man, ty det åtager sig mycket betydande ekonomiska risker och uppoffringar. Bolagets motiv kunna rimligtvis icke vara andra än att få enhetliga och förnuftiga tariffbestämmelser införda och därigenom göra det möjligt att få ökad trafik för att kunna bestå i konkurrensen med den alltmer växande automobiltrafiken. För att kunna genomföra förslaget i fråga har Kalmarbolaget till Oskarshamns stads förmån medgivit mycket betydande undantag från tarifferna, vilka göra, att Oskarshamns stads ställning, förutom det att staden undgår att i fortsättningen göra stora direkta ekonomiska uppoffringar, i trafikhänseende blir vida gynnsammare än den någonsin skulle kunna tänkas bli, om Oskarshamnsbanorna, den underlägsna parten, skulle fortsätta med denna omöjliga och ur det allmänna synpunkt orimliga konkurrens. Jag vill väl förmoda, att denna kammare icke skall gå emot det förslag, som riksgäldsfullmäktige och järnvägsfusionssakkunniga efter noggrann och ingående prövning framlagt. De skäl, som från länsstyrelsens i Kalmar sida häremot anförts, äro antingen oriktiga eller ock ofullständiga. Det är oriktigt att säga, att staden icke får någon större för-

mån av sin sammanslagning av Oskarshamnsbanorna med Kalmarbanan. Det är oriktigt att säga, att icke staden Oskarshamns intressen därvid blivit i allra möjligaste grad tillgodosedda.

Vad beträffar en sammanslagning med Östra Värends järnväg, som såväl länsstyrelsen som motionärerna tala om, har jag redan redogjort för huru den frågan ligger till. Skall vid en sådan eventuell sammanslagning uppsätas en sådan spärr, att den tillgodoser det berättigade Växjöintresset, kommer en dylik sammanslagning icke att medföra några trafikförmåner för Oskarshamns stad.

Man skulle ju kunna säga, att det borde vara staten ovidkommande, om Oskarshamns stad, som genom att gå in uti järnvägsaffärer, som tyvärr visat sig överstiga dess krafter, komme i ett ännu svårare ekonomiskt läge än det för närvarande är. Det må vara, kan man säga, Oskarshamns ensak. Men det är icke så, när det även gäller statens och det allmännas intresse. Att Oskarshamn kommer att förlora ytterligare mycket, om denna fusion icke kommer till stånd, är min bestämda övertygelse. Och detta är även vitsordat av de myndigheter, som ingående prövat denna sak. Jag förstår ju, att det här gäller någon sorts kamp om äran mellan de båda städerna, men detta kan icke utgöra ett tillräckligt skäl för staten att icke på ett förnuftigt sätt ordna dessa förhållanden, även om staten här får spela rollen, vilket den gör, av en god och förständig förmyndare för Oskarshamns stad.

Jag tillåter mig, herr talman, hemställa, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Herr statsrådet har nu ingående penetrerat denna fråga, och han har därvid lagt upp den så, att kammaren kanske fått den uppfattningen, att den ståndpunkt, som intagits av regeringen som även av riksgäldsfullmäktige och statsutskottets majoritet innebär en god lösning av frågan. När jag åhörde herr statsrådets anförande, förstod jag mycket väl, huru han kunnat komma till denna ståndpunkt. Herr statsrådet såg denna fråga, så att säga, mera från ett högre perspektiv, han såg den mera från statsnyttans synpunkt. Man får icke, sade statsrådet, lägga lokala synpunkter på en fråga sådan som denna. Men de som leva i ett litet samhälle och hava att brottas med ekonomiska svårigheter, få icke bortse ifrån lokala synpunkter. Nej, de få nog arbeta för samhällets framåtskridande och mången gång söka övervinna till synes oöverstigliga svårigheter och hinder. Så har förhållandet varit för Oskarshamns stad under det senaste årtiondet. Under den under kriget rådande högkonjunkturen företog staden sig en del åtgärder, på vilka den, så att säga, förlyftat sig. Bland de företag, som då sattes i gång, var även denna järnväg. Den kostade mycket pengar att bygga, och under senare nedåtgående konjunkturen har det icke varit möjligt för järnvägen att betala någon ränta på anläggningsskapitalet. Men när nu järnvägen en gång kommit till stånd, kan det icke nekas till, att det måste kännas hårt för Oskarshamns stad, om staten såsom fordringsägare skulle uppträda och sälja järnvägen till konkurrenter för samma pris som den stad, som med så stora uppoffringar anlagt järnvägen, är villig att betala.

Nu säges det visserligen, att Oskarshamns stads intressen även skulle bli tillgodosedda, om järnvägen säljes till Kalmar—Berga järnvägsaktiebolag. Men det har icke statsutskottet vågat uttala, utan statsutskottet säger, att »enligt utskottets mening lär dock sistnämnda stads intressen få anses förhållandevis väl tillgodosedda». Utskottet säger således icke, att stadens intressen blivit fullt tillgodosedda, utan att de blivit förhållandevis väl tillgodosedda.

När man nu skall taga ställning till denna fråga — jag hade att göra det i

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forte.)

utskottet — så bör man se till, att man ej kränker någon av de intresserade parternas intressen. Jag har härvid ingen anledning att giva företräde åt Oskarshamn framför Kalmar, utan jag vill med min röst söka bidraga till ett såvitt möjligt icke för någon part kränkande beslut i denna fråga. Man bör alltså söka få en lösning, som är godtagbar av Oskarshamns stad och som även tillgodoser trafikanternas, alltså ortsbefolkningens, intressen som även det allmännas intressen.

Vad det första beträffar, kan det ifrågasättas, om det blir tillgodosett genom en försäljning av järnvägen. Det synes, som om det nu råder en lågkonjunktur i de orter, som järnvägen genomlöper. Glasindustrien har försämrats jämte åtskilligt annat. Denna lågkonjunktur kan ju i en framtid förbytas i en uppåtgående konjunktur, men ett fränhändande av banan från Oskarshamn torde bli bestående för framtiden. Stadens befolkning, som är emot försäljning, skulle även komma att anse denna försäljning såsom en åtgärd, företagen i ett för staden besvärligt läge, och det är givet, att om järnvägen i framtiden bliver mera trafikraftig än den nu är, det skulle komma att kännas hårt för Oskarshamns stad att den ej fick behålla sin järnväg.

Vad trafikanterna beträffar, så ha de ju genom stämmobeslut i de kommuner, som järnvägen genomlöper, uttalat sig för järnvägens bibehållande i det nuvarande bolagets hand.

Vad staten såsom långivare beträffar torde det vara likgiltigt om järnvägen får bibehållas av Oskarshamns stad, eller om den överlåtes till Kalmarbolaget. Båda torde kunna anses säkra för de 525,000 kronor, som fordras och varav endast 350,000 kronor under alla förhållanden skola förräntas. Men då staden förut offrat över 2 miljoner kronor, är den nog villig att erlagga dessa 525,000 kronor för att få behålla järnvägen. Järnvägen är dock 78 kilometer lång, den har en hel mängd fastigheter, stationshus och rullande materiel, varför priset i förhållande till anläggningskostnaden och även i förhållande till vad som erhålles icke kan anses vara alltför högt, även om driften för närvarande går med underskott. Men i det avseendet kunna förhållandena ändras. Att staden icke i denna fråga själv förstår sitt eget intresse, utan att den skulle behöva, såsom herr statsrådet sade, en mera framsynt eller vidsynt förmyndare, som ledde den och bestämde för den, torde vara svårt att övertyga den om.

När frågan nu föreligger på det sätt, som den gör, kan jag icke förstå, att det icke skulle finnas någon annan lösning än den som föreslagits, nämligen att tvångsvis försälja järnvägen till ett annat bolag. Om det nu föreliggande utskottsutlåtandet avslås, så kommer med all sannolikhet frågan, huru med järnvägarna skall förfaras, att upptagas till förnyad omprövning. Därvid bör om möjligt ses till, att en överenskommelse kommer till stånd om frakttariffer och fraktavtal mellan dessa järnvägar och Kalmar—Berga och Mönsterås—Åseda järnvägarna. Härigenom upphäves den rådande konkurrensen mellan banorna, vilken även för trafikanterna är till olägenhet. Under uppskovet med frågans avgörande skulle man även få möjlighet att undersöka, huruvida en sammanslagning med Östra Värends järnväg skulle vara möjlig. Ett uppskov föregriper ingenting, och det skulle icke heller från statens sida medföra några uppoffringar eller risker. Men därigenom skulle man giva möjlighet att även försöka andra utvägar.

Jag vill därför, herr talman, hemställa om bifall till reservationen, som avser avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr **Kobb**: Herr talman! Då jag åhörde den siste ärade talarens, herr andre vice talmannens, anförande, fick jag onekligen det intrycket, att han icke måtte ha riktigt hört vad herr statsrådet nyss sagt, ty nästan allt som han

kom fram med, är redan vederlagt av herr statsrådet. Beträffande nästan alla de anmärkningar, som gjorts mot utskottets förslag, har herr statsrådet visat, att de icke innebära någonting, att de icke äro av något värde. Jag skall därför icke vända mig mot honom i vidare mån än att jag skall söka motbevisa vad han sade på ett par ställen.

Först vill jag då taga upp något, som han yttrade i slutet av sitt anförande, nämligen att, om det skulle bli ett uppskov på ett år, skulle det bli tillfälle att få en överenskommelse till stånd just mellan Kalmar- och Oskarshamnsintressena. Ja, men det är ju detta som Oskarshamns stad vägrat att gå med på! Riksgäldsfullmäktige ha sökt att få underhandlingar till stånd, men Oskarshamns stad har sagt ett tvärt nej till ett sådant tariffavtal, och då har riksgäldsfullmäktige icke haft möjlighet att gå längre.

Andre vice talmannen uppehöll sig vid, och jag förstår den synpunkten, att intresset i orten vore för ett bibehållande av banorna i Oskarshamns stads hand, men jag tror icke, att herr andre vice talmannen satt sig in uti de ekonomiska följder för Oskarshamns stad, som ett sådant beslut, som han nu förordar, skulle medföra. Jag skall be att få påpeka ett resonemang, som förekommer i herr Wagnssons motion, och som från min sida sett är högst overhäftigt. Det säges i motionen, att de sakkunniga, som beräkna Oskarshamnsbanornas framtida möjligheter, ha räknat galet. Motionärerna säga, att de ha räknat avsättningen till förnyelsefonden alldeles oriktigt, ity att de räknat med ett större belopp än det bör vara. Den auktoritet i Oskarshamn, som motionärerna stödjade sig på, har ansett, att man bör beräkna avsättningen efter realisationsvärdet, det vill säga järnvägarnas skrotvärde. Jag skall be att få läsa upp några ord, som jag fått från en av fusionssakkunniga, en av våra skickligaste järnvägsmän på detta område. Han säger följande: »Vad där-efter angår beräkandet av avsättning till förnyelsefond, föreligger från motionärernas sida ett missförstånd. Avsättningar till förnyelsefond avse ju att spara medel för att med desamma bestrida de utgifter, som efter hand bliva nödvändiga för att hålla en järnväg i fullt trafikdugligt skick, d. v. s. att bekosta anskaffandet av ny rullande materiel, ny räls, bangårdsmaskinerier, stationsbyggnader, verkstäder o. s. v. i stället för genom ålder och nötning utslitna och odugliga sådana. Det är uppenbart, att om avsättningarna till förnyelsefond skola kunna fylla detta ändamål, de måste ställas i relation till de anskaffningsvärden, som de ifrågavarande nyttigheterna ägt, och icke till de värden, de kunna betinga vid en realisation till lågt pris, vilka värden under ogynnsamma förhållanden kunna bli oskäligt låga. Att i längden hålla dessa järnvägar i tillfredsställande skick genom en avsättning av 0.75 % å 525,000 kronor, eller med icke fullt 4,000 kronor per år, är tydligen fullständigt omöjligt. Den kalkyl, som de sakkunniga uppgjort i fråga om avsättning till förnyelsefond, är således fullt hållbar, och den utgångspunkt, från vilken de därvid utgått, är den enda riktiga.»

Jag tror, att detta yttrande från sakkunnigt håll har betydligt större värde än det påståendet, som framkommit i motionen. Jag skall be att få gå tillbaka till vad de sakkunniga yttrat beträffande Oskarshamnsjärnvägens framtid, i händelse den kommer att förbli i Oskarshamns stads egen hand.

Driftöverskottet kan i runt tal beräknas till 6,500 kronor. Med detta skulle i så fall mötas: annuitet efter föreslagen avskrivning av statsskulden, 5 % å 350,000 kronor, 17,500 kronor; avsättningen till förnyelsefond, beräknad enligt vid statens järnvägar använd genomsnittsberäkning till 0.75 % å bana med byggnader 4,300,000 kronor, 32,500 kronor; 3 % på rullande materiel, 650,000 kronor, 19,500 kronor. Det blir alltså en summa, som efter avdrag av driftöverskottet går upp till 63,000 kronor. Det är således en summa av 63,000 kronor, som Oskarshamns stad skall ärligen ytterligare komma fram med för

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

att hålla banorna i gott skick och dessutom betala en bestämd annuitet på statslånet. Om man jämför detta med de senaste uppgifter, som jag fått om skatteförhållandena i Oskarshamn, skulle detta betyda ett tillägg till kommunalskatten i Oskarshamn av 1 krona per bevillningskrona, och det är ganska mycket för en stad, som har en kommunalskatt av 12 kronor och 50 öre per bevillningskrona.

Jag tror icke, att man kan säga, att ett sådant beslut som här av motionärerna förordas, skulle leda till ekonomisk fördel för Oskarshamns stad.

Vad trafiköverenskommelsen beträffar är jag ingen fackman på detta område, och jag vågar därför icke uttala någon egen mening, men jag skulle dock vilja hemställa, om man icke har större anledning att lita på de uppgifter, som lämnats av statens opartiska sakkunniga, än på dem, som kommit fram i en motion från Oskarshamnsrådet. Jag tror, att man betydligt kan reducera de efter mitt tycke inbillade olägenheter, som det skulle vara för Oskarshamns stad att förlora dessa banor.

Herr Wagnsson framhöll, att Oskarshamns stad har offrat över 2 miljoner kronor på dessa banor. Ja, det är mycket riktigt, och det är högst beklagligt. Men ännu beklagligare vore det, om Oskarshamns stad skulle öka sin skuld med ytterligare 1 miljon kronor för dessa banor, och så kommer det faktiskt att ske, om dessa banor fortfarande skulle bibehållas i Oskarshamns stads egen hand. Jag ber herr Wagnsson komma ihåg, att svenska riksdagen för en kort tid sedan antog en lag om enskilda järnvägars bokföringsskyldighet. Enligt denna lag skall det göras avsättning till förnyelsefond, och även om det icke kommer att bli tal om det, så kommer det i alla fall att stå där, och eländet kommer icke att döljas för allmänheten. Man kommer att se år från år, huru dessa banors ställning försämras. Resultatet kan icke bli annat än att Oskarshamnsintressenterna om några år återkomma med förnyad begäran om reglering. Det har framhållits av herr statsrådet, att det kommer att sluta med, att hela statslånet fullkomligt förloras. Det har uppgivits, att en avskrivning på statslånet skulle ske med 1,700,000 kronor, men faktiskt är det en avskrivning på 1,875,000 kronor, ty man får lägga till 175,000 kronor, och säkerligen komma dessa medel aldrig någonsin att betalas.

Herr Wagnsson började med att göra anmärkning mot riksgäldsfullmäktiges sätt att sköta denna fråga, och det tror jag var ganska orättvist. När riksgäldsfullmäktige först hade att taga befattning med denna fråga, förelåg det endast ett sätt, på vilket man kunde lösa frågan, nämligen att skriva ned värdet av Oskarshamnsbanornas skuld till staten till 525,000 kronor, vilket utgör, såsom man säger, realisationsvärdet. Man hade ingen annan möjlighet. Banorna ligga så till, att det aldrig någonsin kan bli tal om att statens järnvägar skulle övertaga dem, och jag förmodar, att herr Wagnsson icke skulle tycka om, om man föresloge att riva upp banorna och sälja materialet. Det var således ingenting annat att göra än att gå med på detta, och därför var det naturligt, att man, när det förelåg ett anbud från annat håll, som, såsom det heter, var alldeles likvärdigt, gick med på detta. Herr statsrådet har emellertid visat, att anbuden icke äro likvärdiga, därför att, om man ansluter Oskarshamnsbanorna till andra banor, vilka hava en god ekonomisk ställning, så har man anledning att tänka sig, att även räntan skall bliva betald på de återstående 175,000 kronorna. Men det allra viktigaste är, att den överenskomelse, som riksgäldsfullmäktiges sakkunniga föreslagit — jag vill icke säga, att vi ha någon stor del i detta förslag — dock utgör en lösning, som kan bli bestående för framtiden, medan däremot den från Oskarshamnsintressenterna föreslagna lösningen icke kan leda till annat än mycket svåra ekonomiska förluster för Oskarshamns stad.

Med dessa ord skall jag, herr talman, be att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr Wagnsson: Herr talman! Det är ju en mycket stor välvilja, som framträder både från herr statsrådet Borells och herr Kobbs sida emot Oskarshamn, och jag borde kanske ha anledning att å Oskarshamns stads vägnar framföra ett tack för att herrarna på detta sätt vilja spela förmyndare för oss. Om jag inte desto mindre vågar inlägga en bestämd gensaga mot det betraktelsesätt, som från dessa herrars sida framkommit, så beror det på att jag inte fullt kan godkänna riktigheten i åtskilliga av de synpunkter, som från deras sida här ha framförts.

Jag skall först säga några ord med anledning av vad herr Kobb anförde. Det är ett gammalt ord, som säger, att den, som bevisar för mycket, bevisar ingenting alls, och jag tror, att det kan i viss mån tillämpas på vad herr Kobb här anförde. Om jag fattade honom rätt, sökte han leda i bevis, att dessa järnvägar skulle efter hans förmenande gå med en årlig förlust på 65,000 kronor, och han hade dessutom varit vänlig nog att räkna ut, vad det i skatteavseende skulle betyda, om Oskarshamns stad skulle satsa denna förlust. Det skulle medföra en icke oväsentlig ökning av kommunalskatten. Nu vill jag emellertid fråga herr Kobb, ifall han med den kännedom, han har om det enskilda företaget, vilket han varit med om att förorda, skulle få övertaga dessa järnvägar, tror, att den skicklige affärsman i Kalmar, som ligger bakom detta företag, är någon välgörare mot staten och välgörare mot Oskarshamn och vill påtaga sig denna stora årsförlust för att skydda Oskarshamn mot denna ökning av kommunalskatten? Jag tror, att vi, som äro nere från dessa bygder och känna till den mannens affärsmetoder, ha mycket större möjligheter att bilda oss ett omdöme på den punkten än herr Kobb, och vi tro verkligen inte, att han är denne välgörare, om också till äventyrs herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet skulle vilja gå i borgen härför! Vi ha anledning till oro, också när han kommer med gåvor!

Jag är förvånad av herr Kobbs yttrande av andra skäl. Jag har delvis — tyvärr ha enskilda förhållanden gjort, att jag inte vid alla tillfällen kunnat närvara — varit med om de förhandlingar, som ledde till det preliminära avtalet med Oskarshamn, som på sin tid riksgäldsfullmäktige accepterade. Jag har från en ledamot av riksgäldsfullmäktige fått den uppgiften, att en proposition i fjol var under utarbetande, och till grund för denna låg då denna överenskommelse. Man ville således i fjol föreslå riksdagen att acceptera denna överenskommelse, som man nu målar i så svarta färger. Det var samma chef för kommunikationsdepartementet i fjol som i år, och riksgäldsfullmäktige bestå av samma ledamöter ungefär i år som i fjol. Vad var då anledningen till att man i fjol ville rikta ett sådant dråpslag mot min hemstad, under det att man nu under förhandlingarna i stället söker påvisa, hur förmånligt det är för Oskarshamn att bli berövad dessa järnvägar? Kanske herr Kobb vill vara snäll att i ett senare anförande upplysa mig om, hur riksgäldsfullmäktiges hållning i detta avseende skall tolkas?

Herr Kobb försökte göra stor affär av ett litet påstående i motionen angående avsättning till förnyelsefond. Jag är lika litet som herr Kobb — eller ännu mindre än herr Kobb — expert på detta område, och jag skall därför icke ingå på någon närmare diskussion om denna detalj, men jag vill fästa uppmärksamheten på vad jag tycker vanligt sunt lekmanförstånd borde visa, nämligen att man inte, när man gör avsättning till en förnyelsefond, skall räkna med en viss procent å uppskruvade kristidsvärden, som ett företags anläggningar bokförts till. Man har i detta fall att räkna med anläggningskostnader från den allra dyraste tiden, då all materiel och alla arbetskostnader voro så oerhört mycket högre än nu. Att grunda storleken av avsättningen till en förnyelsefond på dylika orimligt högt uppskruvade värden ansåg min sagesman vara oriktigt, och denna detalj i min motion utgjorde därför en gensaga här-

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

emot. Jag tror, att herr Kobb får ganska svårt att här kunna åberopa någon verklig sakkunskap till stöd för sitt beräkningssätt. Så var det med den ovederhäftigheten, herr Kobb!

Jag vill också till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet säga några ord. Då han uppträder med den stora överlägsenhet och bestämmdhet, som han gjorde i detta fall, förefaller det mig, som om man åtminstone kunde räkna med att de uppgifter, som lämnades, skulle vara fullt korrekta och vederhäftiga. Till min stora överraskning fick jag emellertid under herr statsrådets anförande höra, att herr statsrådet mycket ingående med stöd av en skriftlig promemoria sökte leda i bevis, att det skulle vara orimligt av olika skäl att tänka sig en tvångsfusion mellan Oskarshamnsjärnvägarna och Östra Värends järnväg med förläggande av järnvägsledningen i Oskarshamn. Jag ber att få betyga herr statsrådet här offentligen, att någon tanke på att begära statens medverkan till en sådan tvångsfusion med ledningen förlagd till Oskarshamn mig veterligen aldrig förekommit, och det var alltså att slå in öppna dörrar, när herr statsrådet på den punkten inledde en polemik. Jag kan säga det så mycket hellre, som jag för min del är alldeles övertygad om, att i Oskarshamns stad och bland de nuvarande ägarna av järnvägsföretagen finns ingen som helst önskan att på något som helst sätt komma i kollision med Växjöintressena. Vi ha haft ganska tråkiga erfarenheter rörande samarbetet med Kalmar åtskilliga gånger, men beträffande samarbetet med Växjö ha vi haft de allra bästa erfarenheter, och det har inte förelegat någon som helst anledning att på detta sätt uppträda gentemot Växjö. Jag vill tillägga, att den ståndpunkten ha vi intagit, oaktat det varit ute trevare, som syftat till att förmå oss att uppträda på annat sätt. Jag har varit med om förhandlingar, då en högre tjänsteman i järnvägsstyrelsen — jag förmodar den sakkunnige, som herr statsrådet åberopade i sitt anförande, och den, som nedskrivit de uppgifter, som herr statsrådet föredrog — sökte provocera Oskarshamnsrepresentanterna att inlägga anbud på Östra Värends järnväg. Jag antar han ville ha ett anbud från Oskarshamn i bakfickan, när det gällde underhandlingar med Växjö. Vi ställde oss bestämt avvisande, ty vi ville inte vara med om detta. Vi ville inte vidtaga några åtgärder, som skulle på något sätt strida mot Växjö stads intressen. Om herr statsrådet nu ville utöka sin upplysningsverksamhet i denna fråga, kunde herr statsrådet föredraga en skrivelse, som från representanters från Växjö sida överlämnades till riksgäldsfullmäktige och antagligen också till herr statsrådet i höstas och som jag på sin tid fick en kopia av. I denna skrivelse ställde man sig från Östra Värends järnvägs sida mycket deciderat på Oskarshamnsjärnvägarnas sida och avrådde en tvångsfusion mellan Kalmarjärnvägarna och Oskarshamnsjärnvägarna på det sätt, som här är föreslaget.

Efter dessa små anmärkningar som kommentar till diskussionen skulle jag kunna sluta. Jag vill emellertid, innan jag stiger ned från denna plats, säga ännu ett ord. Det förefaller mig, som om kammarrens ledamöter hade anledning att inte uteslutande anlägga dessa rent järnvägsekonomiska synpunkter på det här problemet. Jag har betonat, att de samhällen, vars intressen jag närmast här företräder, ha lagt ned oerhört stora belopp för att få dessa järnvägar till stånd. Man har också i dessa samhällen en enhällig önskan om att järnvägarna skola få förbliva i den nuvarande ledningens händer. I motionen har jag tryckt av en del av de uttalanden, som gjorts. Det är sådana inte blott från köpmän i Oskarshamn, från de kommunala myndigheterna i Oskarshamn, från orterna alldeles utanför Oskarshamn, utan även från orter utefter hela järnvägslinjen. Vid alla mer betydande orter har man nämligen till länsstyrelsen ingått med petitioner, vari man bett att få slippa denna fusion och uttalat som sin önskan, att järnvägarna skola få förbli i den nuvarande ledningens händer.

Allt detta är, som jag förstår, för herr statsrådet känslbetonat. Det betyder

ur statens synpunkt inte någonting, om man vidtager en åtgärd, som leder trafiken bort från hamnen i Oskarshamn, en stad, som nedlagt oerhört stora summor för att få dessa järnvägar till stånd. Det betyder ingenting, om man i stället skänker bort dessa banor till enskilt bolag i ett konkurrerande samhälle och ger detta samhälle ett bestämt övertag i striden om handelsområdena. Det betyder ingenting, om det i ena fallet är ett samhällsintresse — det är nämligen kommunerna, som äro ägare till järnvägsföretagen — och det i andra fallet är ett rent privatekonomiskt för att icke säga privatkapitalistiskt intresse, som ligger bakom det hela. Allt detta är dock rena obetydligheter och påverkar icke herr kommunikationsministern, ty det är lokalt betonade synpunkter, såsom herr statsrådet uttryckte sig! Var och en, som sökt tränga in i denna fråga och sökt läsa akterna för att vinna kunskap i målet, sade herr statsrådet, har kommit till utskottets uppfattning. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr statsrådet inte lyckades övertyga andra kammaren om denna sin ståndpunkt. Där blev herr statsrådet i minoritet, trots att herr statsrådet framförde samma synpunkter där som här.

Jag vågar hoppas, att denna kammare skall behjarta de synpunkter, som från min hembygd enhälligt framförts, och följa det exempel, som andra kammaren gav. Jag vidhåller således, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman! Herr andre vice talmannen talade vackra ord om de framtidsförhoppningar, som Oskarshamns stad kan ha anledning att hysa om ett bättre läge för dessa järnvägar.

Jag skall i anledning därav be att få ge kammaren några uppgifter om den ekonomiska utvecklingen från 1923 till nu. De siffror, jag nu anger såsom förluster, inkludera obetalda räntor, vilka ju äro en järnvägarnas skuld, och när jag redogör för dessa förluster, vill jag säga, att de ha uppkommit utan att ett öre avsatts till förnyelsefond. Förlusten uppgick 1923 till 66,215 kronor, 1924 till 237,727 kronor, 1925 till 180,391 kronor, 1926 till 161,716 kronor, 1927 till 190,922 kronor och första halvåret 1928 till 82,081 kronor. Siffrorna för 1929 tendera till, efter vad jag hört sägas, att bli ännu sämre. Skall nu den rådande konkurrensen med det övertag, som Kalmar givetvis har, ytterligare fortsätta, vartill komma de lägre taxorna samt att automobiltrafiken, gynnad som den är på grund av den osunda konkurrensen mellan järnvägarna, ytterligare tillväxer, finns det, mina herrar, inte någon som helst utsikt för att läget för Oskarshamns stad skall förbättras under den tid, som vi kunna överblicka. Det måste bli på det sättet, att banornas bibehållande i Oskarshamns regi kommer att medföra en snart inträffande ytterligare krasch. Oskarshamn har ju kommit mycket illa ut, därför att staden under ogynnsamma omständigheter och i konkurrens på alla områden med det kraftigare och — jag vågar kanske säga det — ekonomiskt framsyntare ledda Kalmar givit sig in på företag, som staden inte har förmått bära. Detta kommer att ytterligare ökas, om Oskarshamnsintressenterna i detta fall få sin vilja fram. För min del kan jag inte låta bli att säga, att försävt jag förstår, är det intresse, som Oskarshamnarna här ådagalägga, kortsynt, om man ser på stadens eget bästa.

Det sägs, att det kan hjälpas upp med en trafiköverenskommelse. Fullmäktige i riksgäldskontoret säga därom, att från Oskarshamnshåll har tanken på en tarifföverenskommelse mellan järnvägarna bestämt avvisats. Hur skall man nu bära sig åt med denna sak? Förfaller Kalmarbudet, vilket det säkert gör, finnes ingen god lösning kvar, såvitt jag ser. Det får då alltjämt fortgå på den väg, som det hittills gått. Oskarshamnsborna få då behålla järnvägarna — med nedskrivet kapital —, men man står då också inför de konsekvenser, jag nyss antydde, för Oskarshamns stad. Det finns ingen annan utväg i så fall.

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Älghult.
(Forts.)

Är detta klokt, när man å andra sidan har ett anbud, som inte tager trafiken från Oskarshamn utan i stället kommer att medföra för Oskarshamn bättre trafik än Oskarshamnarna kunna skaffa sig själva under nuvarande ojämna och fria konkurrens? För ortsbefolkningen måste det vara av ett stort och viktigt intresse att få låga enhetliga taxor på dessa trafikleder. Således ur ortsintressena, ur städernas egna intressen, åtminstone Oskarshamns, och ur statens intresse — det senare torde vara odisputabelt, och det tror jag, att den föregående talaren även medgivit — är en lösning enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag den förnuftigaste, som erbjuder sig, och jag hoppas, att första kammaren i detta fall skall visa sig ha bättre ekonomisk uppfattning än andra kammaren!

Herr **Wagnsson**: Bara ett par ord till belysande av de siffror, som herr statsrådet anförde. Det torde inte vara herr statsrådet obekant, att dessa järnvägar under den första tiden efter Älghultsjärnvägens fullbordande hade en ekonomisk ledning, som gav anledning till anmärkningar för slöseri. På grund av den mycket kraftiga oppositionen i stadsfullmäktige i Oskarshamn — Oskarshamns stad är ju huvudintressent här — skedde på denna punkt en förändring, som resulterade i att man under senare år inte har behövt räkna med driftunderskott på dessa järnvägar. Den stora förlusten under senare år hänförs sig till räntorna på statsskulden i första hand och i andra hand på räntor för andra skulder, som järnvägarna ha iklätt sig. Jag vill bara komplettera herr statsrådets uppgifter med denna förklaring.

Herr **Kvarnzelius**: Ja, herr talman, det skulle naturligtvis vara det lättaste att lösa frågan på det sättet, att man låter Oskarshamnsborna få ha järnvägen och dragas med den. Det kommer säkerligen i framtiden att bereda dem mycket större bekymmer än hittills varit förhållandet, och det är inte så litet, enligt vad herr statsrådet mycket utförligt redogjort för. Jag för min del har, det får jag uppriktigt lov att säga, inte några som helst intressen i vare sig Kalmar eller Oskarshamn, utan jag har bildat mig en uppfattning i frågan, sedan jag studerat handlingarna; och då har mitt ekonomiska sinne sagt mig, att det är vansinnigt att uppehålla den dualism, som för närvarande råder i dessa trakter, och låta dem ha dessa båda järnvägsförvaltningar eller rättare sagt tre järnvägsförvaltningar, som de nu ha.

Det riktiga är, att man här går in för en fusion av dessa järnvägar. Det blir ändå ett mycket litet järnvägsnät, som de ha att förfoga över, men det är klart, att ekonomiska fördelar äro förenade med att man på detta sätt går in för en fusion till större enheter av de här småstumparna till järnvägar, som man har här i detta land. Vi komma om en liten stund till ett annat liknande ärende. Det var inte längesedan vi hade denna fråga uppe till behandling, nämligen hjälp till Åmål—Årjängs järnväg. Samma synpunkter anfördes då, att man skulle taga hänsyn till olika lokala intressen. Det var då Åmål och dess intressen, som företrädades. Vad är följderna? Jag förutsade då, att saken skulle komma igen, men jag trodde inte, att man skulle komma igen så snart, som man nu gjort. Nu kommer man och begär att få sticka in en inteckning på 200,000 kronor under statens inteckningar i denna järnväg. Statsutskottet har inte kunnat annat än tillstyrka detta. Det får gå i botten för järnvägen. I fjol förelåg i detta avseende ett förslag till kontrakt uppgjort med Bergslagernas järnväg, ett mäktigt och kraftigt företag, som skulle åtaga sig att trafikera denna järnväg. Det var motiverat mycket utförligt samt tillstyrkt av järnvägsstyrelsens representant, som hade fört förhandlingarna. Naturligtvis förkastades detta förslag av andra kammaren, som fick sin vilja fram! Järnvägen fick 175,000 kronor till att komplettera den rul-

lande materielen. Nu kommer man igen och begär 200,000 kronor, och man får dem också! Följden blir, att en vacker dag får staten stå med hatten i hand för Bergslagernas järnväg och säga: vill ni vara så goda och övertaga driften på denna järnväg? Sedan beror det på om Bergslagernas järnväg då är beredd och villig att göra det, det är jag icke så säker på.

Det enda naturliga är, att de små enskilda järnvägarna gå upp i större enheter, och detta krav har blivit så mycket starkare, sedan automobiltrafiken tagit den utveckling, som den gjort. Om det i fortsättningen skall bli möjligt att upprätthålla järnvägstrafiken, måste det bli större enhetlighet, förenkling och besparing så långt som möjligt; och det går inte, som herr Wagnsson gör, att här anlägga de sentimentala synpunkterna, utan riksdagen måste lita på sina förtroendemän i dessa saker. Dels ha vi järnvägsfusionssakkunniga, och dels ha vi riksgäldsfullmäktige, som sannerligen inte heller ha någon förkärlek för Kalmar speciellt, men vars enkla nyktra förstånd sagt, att det finns ingen annan möjlighet än att gå in för att kväsa de här småpåvarna, som sitta och regera i än den ena lilla kråkvinkeln än i den andra, och pressa dem att finna sig i de ekonomiska lagarna, som diktera vårt liv, för att inte hela vårt land till slut skall bli ett enda stort understödssamhälle, där alla skola lita på att bara komma till staten och begära hjälp undan för undan. Jag anser verkligen, att det borde vara nog i detta avseende med vad som här blivit presterat.

Herr Wagnsson försummade icke att tala om en skicklig affärsman i Kalmar och hans affärsmetoder. Ett sådan argument förfelar aldrig att göra effekt, vips. Det är något att tjäna pengar på, det är en skicklig affärsman, och han tänker naturligtvis skära breda remmar ur Oskarshamnbornas hud! — Ja, mina herrar, det är icke de synpunkterna, det är jag bestämt övertygad om, som varit vägledande här, utan det är det, att det helt enkelt är en skicklig affärsman. Om han kan ordna det så att järnvägsdriften i fortsättningen kan upprätthållas reguljärt, så har han väl därmed också gjort samhället och det allmänna en tjänst på samma gång. Det är inte alltid säkert, att man gör den största tjänsten genom att man bara går deras ärenden, som motionärerna här och reservanterna i utskottet företräda. I det nu föreliggande ärendet är jag övertygad om, att man gör riktigast här genom att man följer Kungl. Maj:ts förslag. Det är enligt min uppfattning det enda möjliga, försåvida man överhuvud taget skall kunna till slut få någon ordning på dessa förhållanden och icke skall lappa undan för undan på denna understödsverksamhet i olika former. Därmed tror jag också, att man kan göra något av bestående värde för framtiden.

Om jag ser till exempel på vad järnvägsfusionssakkunniga yttrat om trafikförhållandena därnere, så tala de om att från trafikant håll erinrats, att tariffstriden skulle vara till gagn, därigenom att man på det sättet får billigare frakter. Men järnvägsfusionssakkunniga ha närmare gått in på frågan, och de visa på ett enligt min uppfattning mycket övertygande sätt, att i det långa loppet är det den trafikerande allmänheten, som blir lidande på ett sådant resonemang. De yttra: »Emot detta, vid ifrågasatta fusioner ofta framförda betraktelsesätt vilja de sakkunniga erinra, att en konkurrens, som drives utöver vad företagen ekonomiskt kunna bära, ej i längden kan vara i trafikanternas eget intresse.» Dessa järnvägsfusionssakkunniga ha verkligen studerat sig in i denna fråga på ett helt annat sätt än vad exempelvis den ärade motionären på Oskarshamnshamnen varit i tillfälle att göra i den här frågan. Allt eftersom han levat sig in i den här yran, eller om jag så fån uttrycka mig, motionsyran, har han mer och mer eldat upp sig. De sakkunniga yttra emellertid vidare: »Den dagliga erfarenheten på järnvägarnas område läser även visa, att numera någon inbördes järnvägskonkurrens ingalunda

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

är nödvändig för att skapa garanti för skäliga järnvägsfrakter. Automobiltrafiken med dess allt större och större konkurrensmöjligheter utgör säkerligen en tillräcklig borgen för att skäliga taxor och rimliga nedsättningar skola bli tillgängliga för trafikanterna.» Innerst inne är det så, att dessa trafikleder äro till inte för dem, som tecknat aktierna i dessa järnvägar, utan för den trafikerande allmänheten, för dem, som skola betjänas av järnvägarna, då de skola frakta gods åt samma trafikanter, och inte för dem, som innehava aktierna, ty dessa äro under alla förhållanden värdelösa. För min del får jag säga, att då staten har offrat så mycket som den gjort för dessa små järnvägar där nere, så har den därmed tillräckligt för att man inte skall kunna komma och pretendera, att staten ytterligare genom okloka åtgärder skall ordna det så, att staten kanske om ett år får satsa ännu mera pengar. Nu är tillfället inne att här få en lösning, som befriar staten från vidare bekymmer med denna lilla del av hela vårt stora järnvägsproblem.

Naturligtvis är väl frågan redan förmodligen förfallen genom andra kammarens beslut, försävt det inte blir gemensam votering. Och den förfaller väl även då på grund av att, som det sagts mig, det var så stor majoritet vid uppresningen i andra kammaren. Men hade ledamöterna där hört den diskussion, som här lagts upp i frågan, och hade de följt den med samma intresse, varmed jag för min del följt den här i afton, hade de åhört vad exempelvis från statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet sida här anförts, och hade de tagit någon lärdom av de inlägg, som här gjorts, då är jag övertygad om, att det inte blivit majoritet för reservationen, utan då skulle, försävt det sunda förnuftet överhuvud taget har någon betydelse, majoritet nog erhållits för utskottets förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson, Erik: Herr talman! Jag skall be att få meddela, att jag inte är bunden av något intresse i denna fråga. Jag är inte lierad med vare sig något Kalmarintresse eller något Oskarshamnsintresse, och jag kan därför se på saken med fullständigt kallt huvud.

Jag skall då begagna tillfället att i första hand i anledning av herr Kvarnzelius' anförande, däri han omnämner de stora ekonomiska förluster, som staten haft på de enskilda järnvägarna, meddela, att i avseende på Kalmar läns fastland har staten inte lagt en enda järnvägsskena, och såvitt jag har mig bekant, har staten tills dato inte förlorat något eller gjort någon som helst avskrivning på lånen till de enskilda järnvägsföretagen på Kalmar läns fastland, utan det här är den första förlust, som skulle ske. Därför få vi inte alltför hårt bedöma förlusterna, då det gäller statens bidrag till järnvägarna på Kalmar läns fastland. Man får i övrigt inte förvåna sig över, att invånarna i Oskarshamn och befolkningen i nejden däromkring gripas av missnöje och missräkning med den förändring, som järnvägsfrågan tagit. Oskarshamns stad har med oerhörda ekonomiska uppoffringar åstadkommit det järnvägsföretag, som här är i fråga, och nu skulle staden utan någon som helst vedergällning få lämna det ifrån sig. Detta är, det måste man erkänna, hårt och bittert för ett samhälle.

Herr statsrådet nämnde i sitt anförande, att trafikförhållandena skulle, för den händelse Kalmarintresset här avginge med seger, bli bättre för Oskarshamn, än de hittills varit. Ja, med den kännedom jag har om saken, tillåter jag mig starkt betvivla att så skulle komma att ske.

Jag har således för min del av rent moraliska skäl ställt mig på Oskarshamnsintressets sida, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Kvarnzelius' anförande, vilket i ganska hög grad förvånade mig, det vill jag inte förneka.

För det första sökte han i sitt inlägg i nu föreliggande fråga skapa en viss effekt genom att rulla upp Ämål—Arjängs järnvägsfråga, som inte har mera sakligt eller logiskt sammanhang med den här föreliggande frågan än det minsta man överhuvud kan tänka sig. Varken själva frågeställningen eller förhållandena i övrigt äro av den beskaffenhet, att den jämförelsen kan öva det allra ringaste inflytande på bedömandet av den föreliggande frågan.

Beträffande Oskarshamnsbanorna ligger saken till på det sättet, att Oskarshamn — det har framgått av diskussionen här — för dessa järnvägar har offrat ett osedvanligt stort och för staden kännbart belopp. Då det nu kommit till den punkten, att en krasch var förestående, och det är fråga om att ett visst bolag skall övertaga järnvägarna, så öppna riksgäldsfullmäktige förhandlingar med Oskarshamnsintressenterna och få fram ett förslag till uppgörelse med denna stads intressenter. Allt ligger klappat och klart för en sådan uppgörelse, och den skuld, som skall övertagas, är 525,000 kronor. Men just i det ögonblicket inträder på arenan en av representanterna för Kalmar stad och begär att få lov att prestera inte mera än Oskarshamn iklätt sig, utan precis detsamma eller således att svara för 525,000 kronor, vilket belopp ingick i den preliminära överenskommelsen med Oskarshamns stad. Och då kastas Oskarshamn alldeles åt sidan. Hela apparaten lägges om på det sättet, att man föreslår, att överenskommelse skall träffas med Kalmar och inte med Oskarshamn. Jag måste säga, att frågans hela behandling har hos mig framkallat en känsla av — jag vill inte använda något starkare ord — otrevnad. En sådan känsla erfar jag, när jag ser det sätt, varpå detta ärende kommit att handläggas.

Nu ligga ju förhållandena till på det sättet, att, såvitt man kunnat bedöma, har hela kalmarlänsbanken med ett enda undantag, nämligen den yngste representanten för Kalmar stad, oberoende av om de bo närmast Kalmar eller Oskarshamn, som en man röstat för att Oskarshamn här skulle få möjlighet att behålla järnvägarna genom att träffa avtal med staten på samma villkor, som bjudits Kalmarintressenterna. Det har hittills i varje fall inte under överläggningen uppträtt något ombud för Kalmar län, som oberoende av, om han varit från Oskarshamn eller annan plats, inte företrätt samma mening. Och efter vad jag nu kunnat inhämta av opartiska trafiksakkunniga från kringliggande järnvägsområden, säger man helt enkelt, att det skulle vara något fullständigt upprörande, som komme att inträffa här, i fall — sedan nu Oskarshamn satsat 2 miljoner kronor och fått en uppgörelse med staten så gott som färdig — dess värsta konkurrent, den, som med säkerhet kan tillfoga samhället starkt avbräck med sin trafikpolitik, skulle komma in och få lov att taga hand om företagen.

Det är dessa skäl, som varit för mig bestämmande. Man kan beteckna dem som känsloskäl eller med annat namn, men i varje fall äro de skälen för mig av beskaffenhet, att jag a priori inte kan känna mig tilltalad av att företräda den mening, till vilken statsutskottet här kommit.

Ser man saken ur statens synpunkt, är det precis samma villkor, som bjudas från den ena av de intresserade parterna som från den andra. Det är ett lån på 525,000 kronor, som skall övertagas under precis samma betingelser. Då kan man ju säga, att ifall riksdagen skjutsar undan Oskarshamn till förmån för den andra parten, alltså skjutsar undan den part, som gjort de större uppoffringarna, den part, till förmån för vilken järnvägen drives, skulle det innebära, att riksdagen säger: vi betrakta Oskarshamns stad som ekonomiskt mindervärdig; den är ett samhälle, som man inte egentligen bör göra upp några ekonomiska mellanhavanden med. — Jag kan inte se det på annat sätt.

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

Herr statsrådet kom in på den linjen, att man skall spela försyn för Oskarshamn. Men det är egendomligt, att detta förslag om att spela försyn för Oskarshamn kommer alldeles inte från vare sig Oskarshamnsborna själva eller från bygden runt omkring, utan det kommer från helt andra håll. Det kommer från håll, som ligga ganska fjärran från detta samhälle.

Man kan naturligtvis föra detta hårda resonemang, som herr Kvarnzelius förde, att här gäller det för staten att som han kallade det »kväsa småpåvar». Så kan man kalla det, men det är bara baksidan av saken, och den andra sidan är då, att man skall gynna de stora påvarna. Kväser man de små påvarna, så gynnar man de stora påvarna, och jag för min del har aldrig haft någon sympati för en sådan tankegång som denna. Jag tycker, att i statens ekonomiska politik, och särskilt då det gäller samhällets liv och intressen, kan icke staten följa en sådan politik som att bara kallblodigt ge dem, som redan äro de ekonomiskt starkare, ytterligare ekonomisk styrka och således kväsa de små, såsom det yttrades i resonemanget här. Man kan säga, såsom herr Kvarnzelius här sade, att den som står bakom budet från Kalmar, gör staten en tjänst genom detta. Ja, det vet jag inte, men jag är ganska livligt övertygad om, att han gör det inte fullständigt och endast av ideella bevekelsegrunder; i varje fall ser han saken affärsmässigt. Och är det möjligt för den ene att reda upp en sak sådan som denna, så bör man inte a priori förklara, att den, som gjort de största uppoffringarna, också är oförmögen att övertaga ansvaret och att den parten bör betagas rättighet och möjlighet att försöka göra detta, eftersom han tillhör den grupp, som kommunikationsministern förklarar sig fränkänna sunt förnuft i dessa frågor. Det må vara hänt! Men i varje fall har jag inte kunnat blunda för, att staten måste lägga en liten smula moraliska synpunkter på sådana ting som dessa. Det är för mitt sinnelag främmande att i tvekampen mellan samhällen och ekonomiska intressen staten utan vidare skall kallblodigt kväsa de små och gynna dem, som äro starkare och större.

Jag tror för min del, att om staten en gång har kunnat bevilja lån eller anslag till dessa järnvägar, skulle det vara ganska hårt mot Oskarshamnsborna att inte bereda dem möjlighet att försöka reda upp sin järnvägsfråga under de nya betingelserna, då de få en så väsentlig del av statslånet avskrivnen. Jag tycker, att det vore orätt mot Oskarshamn, och detta är för mig ett mycket vägande och väsentligt skäl, varför jag inte kunnat ställa mig på utskottets sida, utan anslutit mig till reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Kobb: Herr talman! Jag kan inte underlåta att protestera mot den tydning, som herr Rydén ger åt statens och riksgäldsfullmäktiges ställningstagande i denna sak. Vi ha ju inte alls haft någon avsikt att kväsa de små och stödja de stora. Den avsikt vi haft, är att försöka få till stånd en överenskommelse beträffande ordnandet av trafikförbindelserna i Kalmar län på sådant sätt, att denna överenskommelse skall kunna bli bestående. Och då herr Rydén säger, att anbudet från båda parterna var lika, vill jag bestämt bestrida, att så varit fallet. Det har redan av herr statsrådet berörts, och jag berörde det även i mitt föregående anförande. Det är inte samma sak, om man får till stånd en fusion mellan en svag järnväg och en järnväg, som befinner sig i goda ekonomiska omständigheter, eller om en svag järnväg lämnas ensam att för sig själv söka reda upp trafiken. Jag har redan påpekat, liksom också herr statsrådet gjorde det, att utsikterna för staten att verkligen kunna erhålla ränta — observera det mina herrar — på järnvägarnas realisationsvärde är betydligt större, om man accepterar Oskarshamnsanbudet än om man tager det andra anbudet.

Nu säger herr Rydén, att ett bifall till utskottets hemställan vore att lädera Oskarshamnsintresset. Men då skall jag bara be att få påpeka, att enligt fu-

sionssakkunnigas undersökning är den trafik, som härrör från dessa banor, och som kommer Oskarshamn direkt till godo, därför att den går över hamnen och exporteras vidare, inte mera än 7 % av hela hamnens trafik. Under sådana förhållanden kan man inte säga, att det är så synnerligen stora intressen i Oskarshamn, som härigenom skulle läderas.

Vi ha vidare inom riksgäldsfullmäktige från första början haft intresse att göra vad vi kunnat för att säkerställa Oskarshamn från att bli illa behandlat av Kalmarjärnvägarna, och jag tror, att om herrarna läsa handlingarna riktigt, skola ni finna, att vi också lyckats åstadkomma säkerhet härför.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Winberg: Herr talman! Det torde nog inte vara bara i fråga om dumheten, som gudarna kämpa förgäves, utan också mot, att man anlägger lokala och känslsynpunkter i ekonomiska frågor. Det ha vi fått bevittna i kväll. Herr Wagnsson ironiserade över statsrådets och herr Kobbs anföranden och över att de uppträtt med sådan välvilja mot Oskarshamn. Jag skall säga herr Wagnsson, att, såvitt jag förstår, äro de i verkligheten större välgörare mot Oskarshamn än vad herr Wagnsson är. Ty den verkliga ställningen är, att de vilja befria Oskarshamn från visserligen äran att själv driva denna järnväg, men också från den ganska dyrbara äran att för varje år satsa ett par hundra tusen kronor på driften. Och då man här framhåller, att det inte bara är detta det rör sig om, utan att det också skulle bli en bättre ordnad trafik, om Kalmarintresset övertog järnvägarna, så bestrider herr Wagnsson detta.

Jag är ju inte speciellt fackman på detta område, fastän jag kanske känner till saken lika bra som herr Wagnsson. Men erfarenheten har lärt mig, att ju större omfattning, som ett järnvägsnät har som driftsenhet, desto större möjlighet finns också att ordna trafiken på ett tillfredsställande sätt, och ju mindre en banstump är, som skall drivas enbart för sig själv, desto mindre möjlighet har man också att få trafiken på ett fullt tillfredsställande sätt ordnad.

Här har talats så ofantligt känsligt i dag om att det skulle vara ett så hårt slag för Oskarshamnsborna, om man nu ordnar saken på det sätt, som utskottet föreslagit. Ja, men jag tycker, att de som nu anse sig särskilt ägnade att föra Oskarshamnsbornas talan, skulle inte göra det på det sättet, som de nu gjort, utan de skulle försöka lära Oskarshamn vad både staten och andra, som satsat pengar på enskilda järnvägar, ovillkorligen så fort som möjligt måste lära sig, eller att det kapital, som nedlagts i dessa enskilda järnvägar, är fullständigt borta, och att man aldrig ett ögonblick skall räkna med att det har något värde. Men det är detta förhållande, som det är så ofantligt svårt att få folk att sätta sig in i. Vi ha nedlagt 2 miljoner, säger man, och inte skola vi nu överlåta järnvägen till en skicklig affärsman i Kalmar! Jag vet inte, om det är något fel, att personen i fråga är en särskilt skicklig affärsman, men att det dessutom är en enskild person, som skall övertaga företaget. Jag tror, att det hade varit lika bra, om de hade haft en lika skicklig affärsman i Oskarshamn, som kunnat driva järnvägarna från början, så att det inte hade blivit någon förlust; om det varit en oskicklig affärsman i Kalmar eller annorstädes, som man velat överlämna järnvägen åt, då hade det funnits anledning att reagera däremot. Men då är det heller ingen anledning att reagera, därför att personen i fråga är en skicklig affärsman i Kalmar. Jag tror inte heller, att det blir någon särskild förtjänst för dem i Kalmar att övertaga järnvägen, men de behöva inte vara några särskilda välgörare för att gå in för detta förslag. Ty det är självklart, att i mån som ett flertal järnvägar sammanföras till en enhetlig ledning, i samma mån blir det också större utsikter att få järnvägarnas ekonomi att gå ihop, så att detta steg behöver icke uppfattas som någon speciell välgörenhet. Jag vill inte engagera mig så djupt i denna fråga. Men jag

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

Ang.
förvaltningen
av järnvägen
Oskarshamn
—Ruda—
Ålghult.
(Forts.)

vill peka på konsekvenserna, som ett sådant här beslut, som det andra kammaren fattat i frågan, kan föra med sig. För närvarande är det ett av våra största problem, huru man skall ordna våra enskilda järnvägar, då den ena efter den andra går med förlust. Staten har engagerat sig i denna fråga genom att till-sätta särskilda sakkunniga, som skola med milt tvång söka sammanföra en del av dessa små banstumpar till större trafikenheter. Det är nu minst 108 olika järnvägsbolag i vårt land, som alla hava sina egna direktörer och trafikförvaltningar och allt det där. Man har därför ansett det vara en viktig fråga, att staten griper in för att få någon form på detta. Men så fort man då kommer till det konkreta fallet, drager ortsintresset fram alla möjliga skäl och söker visa vilket »våld» staten begår mot befolkningen på den och den platsen, om en fusion skulle ske. Hur skola vi då över huvud kunna få ordning i dessa förhållanden, om man alltid anlägger dessa lokala synpunkter för att inte tala om känslosynpunkterna?

Till sist kan jag inte heller bortse från att här är det fråga om ett personalintresse. Vid dessa järnvägar, som varje år gå med stor förlust, blir det till sist omöjligt för personalen att komma i åtnjutande av dräglig avlöning, och det är en synpunkt, som man inte kan bortse ifrån. Det är då en skyldighet att ordna det så, att även personalen vid järnvägarna kan få en något så när mänsklig och dräglig ställning.

Herr talman, det var en talare, som av moraliska skäl yrkade bifall till reservationen. Jag ber att i sunda förnuftsens namn få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wagnsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Stendahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 51.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande säkerheten för statslån till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag.

*Ang.
säkerheten
för statens
lån till Åmål
—Årjängs
järnvägs-
aktiebolag.*

I detta utlåtande hade utskottet, med förklarande, att utskottet ej velat motsätta sig Kungl. Maj:ts i proposition nr 179 därom framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag finge på villkor, som i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 28 februari 1930 angivits, såsom säkerhet för nytt lån å högst 200,000 kronor använda in-teckningar å tillhopa högst nämnda belopp i bolagets järnväg med förmånsrätt framför varje annan fordran.

Reservation hade anmälts av herrar *Lindblad* och *Carlsson-Frosterud*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag har jämte en annan ledamot av utskottet låtit vid detta utlåtande anteckna en blank reservation. Jag har inte gjort det för att framställa något särskilt yrkande. Vi veta ju, att statsutskottet vid sin behandling av ärendet, liksom biskop Brask en gång i tiden, nödgats säga: »Härtill är jag nödd och tvungen.» Men det är dock en anledning för mig att säga ett par ord, då det inte är så länge sedan frågan om Åmål—Årjängs järnväg var före i riksdagen. Det förutsades då från flera håll och även från min sida, att vi snart hade att emotse, att Åmål—Årjängs järnväg skulle komma och begära ytterligare anslag av staten. Detta var vid ett tillfälle, då förslag till avtal om järnvägens trafikering genom Bergslagens järnvägsaktiebolag förelåg mellan å ena sidan Åmål—Årjängs järnvägsbolag och å andra sidan nämnda järnvägsaktiebolag. Statsutskottet hemställde då, att Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag skulle gå med på detta avtal för att för alltid försäkra sig om att banan bleve trafikerad, men riksdagen gick en annan väg. Samtidigt beslöts också att giva järnvägen ett understöd av 175,000 kronor till inköp av rullande materiel. Inalles har staten offrat närmare 6 miljoner kronor på denna järnväg, som är 71 kilometer lång. Dessutom har riksdagen år 1927 beslutat anslå 183,000 kronor till ett järnvägsspår, som leder från Bergslagens järnväg till en hamn vid namn Örnäs utanför Åmål, vilken hamn också skulle fördjupas för att mottaga de frakter, som komme med Åmål—Årjängs järnväg. Det skulle således bli en fullt självständig järnväg, som anlades på denna korta sträcka.

Riksdagen gjorde då, som den gjort nu och vid flerfaldiga tillfällen. Den lyssnade icke till varnande röster, utan beslutet leddes av känslor och andra motiv. Vid samma tillfälle beslöts också anläggningen av hamnen vid Åmål, och till den hamnen, som beräknades kosta 298,000 kronor, har staten anslagit 77,000 kronor, av vilka 13,000 kronor äro utbetalade. Hela uppläggningen av banan är sålunda gjord med tanke på att banan skulle trafikeras i egen regi, ehuru envar ju redan långt tidigare måste inse, att en sådan banbit endast kunde bli en bibana till en annan, större bana.

Vad som nu är det väsentliga i detta utskottsutlåtande är, att här en alldeles ny princip skall tillämpas, som inte varit tillämpad någon gång förut. Det har väl hänt, att järnvägar efter kortare eller längre tids trafik blivit i behov av medel, och man har då lyftat upp statslånen från botten, för att järnvägen i fråga skulle kunna taga upp privata lån. Här kommer man emellertid med detta krav, innan banan ännu är färdig. Den är nämligen ännu inte färdigställd. Nu begäres ett lån på 200,000 kronor, genom att lyfta upp statens lån och lägga in ett privatlån längst ner. Detta är den nya princip i järnvägsanslagsfrågor som kommer till synes, och det har synts mig vara rätt så farliga vägar att slå in på. Och dessutom är jag fullt övertygad om, att det

Ang.
säkerheten
för statens
lån till Åmål
—Årjängs
järnvägs-
aktiebolag.
(Forts.)

inte kommer att hjälpa Åmål—Årjängs järnväg, även om den får detta privata lån. Riksgäldskontoret hade föreslagit, att man skulle lämna ett direkt anslag på 200,000 kronor och bibehålla inteckningarna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att man skall gå den andra vägen och låta järnvägen taga ett privat lån under statslånet. Det har också utskottet gått med på. Endera vägen måste ju väljas, då situationen var sådan, att järnvägen annars inte ens kunde bli färdig. Men i stort sett betyder det detsamma, om man ger 200,000 kronor kontant eller om man lyfter upp statens lån, så att bolaget skall kunna taga ett privat lån, ty om ett par, tre år, kanske inte ens så lång tid, ha vi frågan om Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag här igen, och då får staten stå beredd att övertaga banan, därest riksdagen inte vill satsa ännu mera penningar.

Det är alldeles uppenbart, att en sådan bana som denna inte borde ha anlagts på det sätt, som skett. Man bygger hamn, stickspår på en kilometer och en järnvägsstation mitt för Bergslagernas järnvägs station för att driva självständig järnvägstrafik på den korta banan. Det är det mest orimliga, man överhuvud taget kan tänka sig ur ekonomisk synpunkt, och det är detta, som jag velat reagera emot genom att anteckna mig som reservant. Jag har däremot inte kunnat gå emot statsutskottets framställning, därför att statsutskottet icke hade något val. Staten får taga denna ytterligare förlust på 200,000 kronor för att äntligen få banan färdig — om den nu blir färdig med de 200,000 kronorna!

Herr talman! Jag har intet yrkande, jag har bara velat fästa uppmärksamheten på att här föreligger något särskilt nytt i fråga om lån till de enskilda banorna, och jag har också velat antyda, hur jag betraktar byggandet av denna banstump borta i Dalsland.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad; samt

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt Kronan och Stockholms stad rörande marköverlåtelse m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i 40 § lagen om fattigvården; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 17 § lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rundradions
förstäl-
ligande.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om utredning angående rundradions överförande i statens händer.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 60, hade herr Sandén hemställt, att riksdagen i skrivelse till

Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt ett överförande av rundradion i statens händer helt skulle kunna ske.

Om rundradions förstatligande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

(Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Wagnsson*, *Kropp* och *Emil Johansson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att motionen i första kammaren nr 60 måtte bifallas.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Med den omfattning, rundradioverksamheten fått i vårt land, förefaller det naturligt, att kravet på ökat statsinflytande över denna verksamhet gör sig påmint i riksdagen. Förhållandena på detta område synas nämligen med det nuvarande systemet ge anledning till en rad reflexioner av för vårt land inte enbart smickrande karaktär. Den nuvarande organisationsformen framgår av det yttrande, som är bifogat utskottets utlåtande. Det framhålles där, att det hela är organiserat på följande sätt: Staten »uppbär avgifterna för radiolicenser samt äger och driver rundradiostationerna och har hand om rörelsens tekniska sida. Programmets anskaffning och utförande har anförtrots åt ett enskilt bolag, aktiebolaget Radiotjänst, som för bestridande av därmed förenade utgifter av telegrafstyrelsen erhåller viss del av licensavgifterna. Mellanhavandena mellan bolaget och telegrafstyrelsen samt bolagets verksamhet i övrigt regleras genom en av Kungl. Maj:t godkänd överenskommelse mellan bolaget och styrelsen.

Aktiebolaget Radiotjänst står under kontroll från statens sida. Dess styrelse utgöres av sju personer, av vilka Kungl. Maj:t utser två, däribland ordföranden. En av bolagets tvenne revisorer utses av Kungl. Maj:t och har att till chefen för kommunikationsdepartementet avlämna ett exemplar av revisionsberättelsen.»

Av det anförda framgår, att styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst består av sju ledamöter. Av dessa är det endast två, som representera statsintresset. Då bolagets inkomster huvudsakligast bestå av andel i licensavgifterna, kan anordningen knappast anses ur affärssynpunkt förmånlig för staten. De i reservationen nämnda siffrorna tala i det fallet sitt lättförståeliga språk. Bolagets inkomster hava sedan 1925 stegrats högst väsentligt, nämligen från 676.995 kronor till under 1928 1,217,807 kronor.

En av bolagets revisorer utses visserligen, som jag nyss nämnde, av regeringen, men jag förmodar, att om statsrevisorerna finge granska utgiftsposterna, skulle de kunna konstatera utgifter av mer anmärkningsvärt slag än de poster, varom anmärkningar gjordes i fråga om vissa för dramatiska teaterns räkning inköpta toaletter. Låt mig, herr talman, anföra ett belysande exempel: Tidningarnas telegrambyrå distribuerar dagsnyheter, som för övrigt oftast ha karaktären av utan större urskillnad gjord uppläsning av den telegramsörd, som Stockholms eftermiddagstidningar redan på förmiddagen eller senast intill klockan 3 fått mottaga och som de redan vid 3-tiden ha publicerat. Det nyhetsmaterial, som inkommer mellan, låt oss säga, klockan 3 och klockan 9 på eftermiddagen och som skulle kunna publiceras i dagsnyheterna, gömmer man på, för att inte nyheterna skola bliva alltför färska. Anledningen till dessa egendomligheter är, att dessa nyheter först skola publiceras i morgontidningarna dagen därpå. Pressen, som äger Radiotjänst, kan dekretera detta. För dessa redan förut publicerade nyheter, som alltså måste ha ett mycket begränsat värde — vi, som bo i landsorten, få visserligen vara tack samma för denna nyhetsförmedling, där dock efter mitt förmenande brottmåls-historier och olyckskrönikor intaga en alltför framträdande plats — för dessa

Om rundradions förstatligande.
(Forts.)

nyheter få radiolyssnarna av sina licensavgifter betala omkring 70,000 kronor till Tidningarnas telegrambyrå. Hur är det möjligt, undra säkert många. Jo, mina herrar, den nuvarande organisationsformen rent av inbjuder härtill. Verkställande direktören i Tidningarnas telegrambyrå kan göra upp affären med verkställande direktören i aktiebolaget Radiotjänst; de två direktörerna behöva inte bli osams, lika litet som exempelvis det kommunistiska partiet här i kammaren under fjolåret behövde riskera att komma på olika linjer, när någon fråga behandlades. De tu äro nämligen ett. Det är ju rätt egendomligt, att det på detta sätt av statsmedel skall utbetalas avgifter, där en verkställande direktör i det ena företaget sitter och gör upp med en verkställande direktör i det andra företaget, och där det är samma herre, som fattar beslutet.

Jag har redan framhållit, att Radiotjänsts verksamhet finansieras av statsmedel. Bolaget äges och dirigeras av pressen. Om jag skulle tillspetsa mitt omdöme något, så skulle jag kunna säga, att Radiotjänst är ett ämbetsverk, där Kungl. Maj:t överlåtit åt ett kotteri inom pressen att utnämna ämbetsmännen och där riksdagen avstått från att utöva svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta.

Det är emellertid inte endast dessa rent ekonomiska faktorer, som motivera kravet på ökad statlig kontroll över rundradion. Frågan har också en *kulturell* betydelse. Det vill synas, som om folkbildningssträvandena genom radion fått förut knappast anad möjlighet att nå de breda folklagren. Utan tvivel ha på detta område redan gjorts betydelsefulla insatser, men nog synes ännu åtskilligt övrigt vara att önska. Fackmännen vittna om att man i länder med större statsinflytande över radioverksamheten befinner sig åtskilliga hästlängder framom oss. Nog förefaller det naturligt, att statens direkta inflytande över denna verksamhet väsentligt vidgas.

Inte minst skolradion aktualiserar detta problem. Ett i vissa avseenden förtjänstfullt arbete har visserligen utförts, men det måste anses som otillräckligt, och framför allt vill jag betona, att man hittills har behandlat folkskolan ytterligt styvmoderligt. Visserligen har på sista tiden en ärad ledamot av denna kammare hållit en del föreläsningar, som närmast tagit sikte på folkskolans elever, men i övrigt är det mycket litet gjort från Radiotjänsts sida för att tillmötesgå de önskemål, som från folkskolans målsmän kunnat resas. Det förefaller mig därför rätt naturligt, om man här går in för den uppfattningen, att det ämbetsverk, som närmast har tillsynen över skolfrågorna här i landet, nämligen skolöverstyrelsen, finge någon möjlighet att taga initiativ på detta område och finge ett ökat och verkligt inflytande på förhållanden, som hänga samman med radioprogrammen.

De genom motionen aktualiserade problemen äro ytterligt betydelsefulla enligt min mening. Utskottet tycks emellertid placera en bindel för ögonen för att slippa se dem. Det vill inte medverka till att en förutsättningslös utredning kommer till stånd.

Genom att uppskjuta den prövning, som i längden dock inte kan undvikas, försvarar man efter mitt förmenande en rationell lösning av detta problem. Kring Radiotjänst växer det upp, som jag redan förut har sagt, ett helt ämbetsverk. Tjänstemannastaben ökas för varje år, allt flera knyts till företaget, och om en dag staten vill skära ned dessa friska skott på ett ungt träd, äro svårigheter skapade genom att en mängd människor för sin utkomst är beroende av Radiotjänst. Ju längre man dröjer med att taga itu med denna fråga, desto större räckvidd får efter mitt förmenande problemet, och det är därför, anser jag, hög tid, att riksdagen bifaller den framställning, som gjorts, och anhåller hos Kungl. Maj:t om en utredning, huruvida och på vad sätt ett överförande av rundradion i statens händer helt skulle kunna ske.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och ett par andra utskottsledamöter vid förevarande utskottsutlåtande fogade reservationen.

Om rundradions förstatligande.
(Forts.)

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman, mina herrar! Innan man bestämmer sig för en reform, bör man ju göra klart för sig, att det, som man vill reformera, verkligen lider av sådana brister, att åtgärden i fråga är nödvändig och att man verkligen kan åstadkomma någon förbättring i det bestående. Motionären har här icke visat, att rundradioverksamheten i vårt land lider av några mera väsentliga brister. Tvärtom säger han själv i sin motion, att den har fungerat i det stora hela till allmän belåtenhet. Motionären framhåller särskilt behovet av enhetlighet och objektivitet i ledningen, men utskottet har inte kunnat finna, att det i det avseendet har framträtt några mera väsentliga brister. Det är klart, att radioverksamheten liksom allt annat mänskligt lider av vissa brister, men de avhjälpas inte enbart genom att man förstatligar rundradion. Ett bolag sådant som Radiotjänst anses ju i allmänhet ha större rörlighet än en statsinrättning. Radioverksamheten, som skall så att säga känna sig fram tum för tum, experimentera sig fram steg för steg över alldeles ny mark, är i behov av en större rörlighet, större smidighet och större anpassningsförmåga än en statsinrättning i regel kan prestera. Det är fara värt, såsom telegrafstyrelsen i sitt yttrande säger, att ett förstatligande av rundradion nu skulle försvåra och hämma den lovande utvecklingen.

Staten har för övrigt, såsom herr Wagnsson nämnde, redan nu mycket stort inflytande över radioverksamheten. Av styrelsens fem ledamöter utser ju Kungl. Maj:t två, däribland ordföranden. Kungl. Maj:t utser den ene revisorn, och av programrådets nio ledamöter utser Kungl. Maj:t fem, således mer än hälften.

Herr Wagnsson nämnde något om att Radiotjänst nu utsänder sina meddelanden, så att de passa vissa tidningar, men inte passa andra. Då man nu vet, att i vårt land tidningarna utkomma under alla delar av dygnet, så är det klart, att hur man än förlägger den utsändningen, kommer den att passa för den ena tidningen men inte för den andra, och man undanröjer inte svårigheterna, utan man flyttar dem från den ena tidningen till den andra. Radiotjänst utsänder nu sina nyhetsmeddelanden kl. 9.15 och har väl gjort detta med hänsyn till att man velat välja den tid, då folk bäst har tillfälle att höra på. Även om man förstatligar verksamheten lär nog staten också vara tvungen att taga hänsyn till samma sak.

Beträffande den ekonomiska skötseln av radioverksamheten nu är det klart, att då en organisation, sådan som det här är fråga om, skall byggas upp helt och hållet från grunden, så kostar det penningar. Man har gjort på det sättet i Radiotjänst, att man till en början har rört sig med mycket blygsamma belopp, kanske därför att man icke fick in mera medel i licensavgifter, men i samma mån som dessa ha ökats, har man använt pengarna till att utvidga och förbättra organisationen. Den saken har man kanske inte så mycket att säga om. Staten har genom sin revisor granskat den ekonomiska verksamheten och inte haft någonting att invända däremot, och då har man kanske inte så stor rätt att klandra den ekonomiska skötseln.

Att radioverksamheten nu har mycket stor betydelse för landet vill ingen förneka. Den har visst betydelse i kulturellt avseende, och den dag kan nog komma och kommer säkerligen — den meningen hysa framstående fackmän på området — då staten bör eller blir tvungen att övertaga denna verksamhet, men den dagen är tydligen ännu inte inne.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om rundradions förstatligande.
(Forts.)

Herr statsrådet **Borell**: Jag skulle kanske inte lägga mig i denna debatt, då det är fråga om en enskild motion, men saken rör ju mitt nuvarande verksamhetsområde, och därför skall jag endast be att i allo få instämma med utskottets ordförande. Den större smidighet, rörlighet och anpassningsförmåga, som kan skänkas åt denna verksamhet i dess nuvarande form, är, synes det mig, ett synnerligen talande skäl för att bibehålla den nuvarande formen.

Herr **Sandén**: Herr talman! I den av herr Mogård och mig framburna motionen, som gäller den nu behandlade frågan, ha vi sagt, att Radiotjänst på ett i stort sett objektivt och taktfullt sätt omhänderhaft sin ansvarsfyllda maktbefogenhet. Jag finner på grund av vissa skäl anledning att, i någon mån åtminstone, taga tillbaka yttrandet på den punkten. De, som yttrat sig om motionen, telegrafstyrelsen, Radiotjänst och utskottet samt nu senast utskottets ordförande, ha nämligen så noga tillvaratagit denna vår lilla artighet, att det finnes anledning påpeka, att man har tillmätt densamma en betydelse, som den i realiteten inte har. Om man säger, att Radiotjänst i *stort sett* har omhänderhaft sitt uppdrag på ett förtjänstfullt sätt, så ligger ju däri en reservation, i vilken man uttalar, att man inte är tillfredsställd eller belåten med *allt* vad Radiotjänst har förehått. Det torde väl inte heller vara obekant för herrarna här, att ett ganska utbredd missnöje existerar framför allt med schablonmässigheten i programmen, liksom också med åtskilliga av de programavsnitt, som Radiotjänst under årens lopp har serverat allmänheten. Jag själv är ivrig radiolyssnare, och jag har bemödat mig följa programmen mycket noga. Jag måste säga, att jag vid åtskilliga tillfällen har förvånat mig över vad som bjudes. Ibland, och ganska ofta för resten, händer det, att visor och slagdängor av billigt slag och historier med tvivelaktigt innehåll serveras omedelbart efter barnprogrammen, ibland omedelbart efter de s. k. andaktsstunderna. Jag tycker för min del, att sådant tyder på bristande god smak. Det är inte heller länge sedan Radiotjänst tillät framförandet av en radiopjä, i vilken angrepp gjordes mot den svenska fredsrörelsen och vissa av de män och kvinnor, som arbeta inom denna rörelse. Det förefaller åtminstone mig som om en sådan händelse dåligt harmonierar med den skugggrädsla, som Radiotjänst vid andra tillfällen ådagalägger, då man helt enkelt förbjuder föredrag, vilkas innehåll man inte bemödat sig om att lära känna innan förbudet utfärdas. I år har som bekant en av landets vederhäftigaste och bästa talare förbjudits att i radio hålla ett föredrag, vilket i annat sammanhang såsom lämpligt föreläsningssämne godkänts av kungl. skolöverstyrelsen. Jag förstår inte, det måste jag uppriktigt säga, hur man den ena gången kan tillåta utförandet av påtagligt dåliga program och den andra gången förbjuda och undertrycka objektiva, upplysande föredrag i populära ämnen, som man inte har bildat sig ett omdöme om.

Inte heller kan jag förstå, av vilken anledning politiskt objektiva, orienterande föredrag inte skola få hållas i radio. Den politiska upplysningen behöver ökas, det är ett tema, som förkunnas inte minst av många ledamöter av denna kammare. Men inte sker detta genom att man behandlar politiska spörsmål som frågor, vilka inte få dryftas i det gode Selskab. I England, där man fullkomligt brutit med den schablonmässighet, som ännu behärskar radion här i Sverige, och där det politiska intresset är stort och levande och där man bemödat sig om att hålla det politiska intresset på ett högt plan, där har man inte tvekat att lämna de politiska partierna tillfälle att i radio redogöra för sina program. Under fjolårets valrörelse voro ett par politiska diskussionsaftnar per radio anordnade. Regeringens ledamöter — det var ministären Baldwin — bereddes med företrädesrätt tillfälle att deltaga i dessa diskussioner och förfäktat regeringens synpunkter. Det rådde efter allt att döma endast en uppfattning i hela England om nyttan och värdet av dessa politiska diskussionsaftnar, som

radion förmedlade. Jag för min del är övertygad om, att svenska folket visst inte skulle taga skada till sin själ, om det i radio en kväll eller två finge höra representanter för t. ex. den nuvarande regeringen och representanter för de olika politiska partierna utveckla sin uppfattning i politiskt aktuella frågor.

De krav på en utredning rörande radions förstatligande, som motionärerna framfört, motiveras emellertid främst därmed, att radion har blivit en så viktig faktor i vårt folks uppfostran, att den liksom skolväsendet, vissa teatrar och andra folkupplysningen tjänande institutioner bör sortera under ecklesiastikdepartementet. Detta är rimligt även ur den synpunkten, att ett statens verk helt omhänderhar driften i fråga. Programmen utsändas ju genom telegrafverkets försorg, staten äger och driver rundradiostationerna. Det lär väl inte finnas någon, som på allvar tror, att inte ett statens organ även kan omhänderhava programredigeringen på ett objektivt och tillfredsställande sätt. I det fallet hänvisar jag ytterligare till England, där erfarenheterna om rundradions förstatligande tala ett så tydligt språk, att ingen behöver misstaga sig om detsamma.

Det finnes, som herr Wagnsson sade, emellertid ytterligare ett skäl, som talar för en utredning på det här ifrågasatta området. Det är rundradions ekonomiska utveckling. Jag påpekar, att Radiotjänst 1925 av licensavgifterna erhöll 676,995 kronor och 1929, d. v. s. i fjol, 1,367,653 kronor. Samtidigt ha utgifterna för organisationen ökat från 221,345 kronor år 1925 till dubbelt upp, 445,743 kronor. Programomkostnaderna — jag tycker, att herrarna gärna kunna observera ökningen där — ha stigit från 188,247 kronor för 1925 till 921,680 kronor. Det är knappast troligt, mina herrar, att denna enorma stegring i utgifterna för programmen från 188,247 kronor 1925 till bortåt miljonen under föregående år ägt rum, om t. ex. statens revisorer haft möjlighet att titta på papperen en liten smula. Jag vet, att det inte är riktigt oportunt att nämna statens revisorer i detta sammanhang, men i alla fall tror jag, att det är lämpligt, att dessa få den ifrågasatta rätten att granska även Radiotjänsts räkenskaper.

Inte heller tror jag, att organisationsomkostnaderna under femårsperioden ökats i så oerhörd grad som fallet verkligen är, om det, som sagt, varit möjligt för statsrevisorerna och riksdagen att ägna saken sin uppmärksamhet.

I anledning av vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Tamm: Herr talman! Utskottets ordförande har enligt mitt förmedlande på ett fullt tillfredsställande sätt redan bemött de uttalanden, som gjorts av såväl herr Sandén, som herr Wagnsson. De anmärkningar, som av såväl motionären som reservanten här framställts, ha i huvudsak varit inriktade på programfrågan. Det torde i alla fall av deras anföranden icke på något sätt vara bevisat, att om staten skulle handhava denna programfråga, någon bättre anordning skulle kunna komma till stånd. Att här råder och alltid i vårt land med de många intressen, som finnas beträffande rundradion, kommer att råda missbelåtenhet angående programmets sammansättning, kan man aldrig komma ifrån, men det möter säkerligen icke någon större svårighet att inom den nuvarande ramen för handhavandet av radioverksamheten få till stånd de förbättringar och de ändringar, som kunna vara av behovet påkallade. Då denna fråga behandlades inom utskottet, kunde det i alla fall inte undgå att väcka en viss uppmärksamhet på hur relativt svaga grunder och motiv denna motion byggts. Detta framhölls också med önskvärd uppriktighet av huvudmotionären i andra kammaren, som även medgav, att hans förslag i motionen icke framkommit på grund av något ingående studium av rådande förhållanden och någon med anledning därav djupare känd övertygelse om att en

Om rundradions förstatligande.

(Forts.)

ändring borde ske. Han grundade sig ju egentligen på, vad även den föregående talaren, herr Sandén, framhöll, förhållandena i England, där nu, som vi veta, hela radioverksamheten handhaves av statliga organ. Ett av de argument, som framhållits, var just lämpligheten av att t. ex. politiska föredrag skulle få hållas i radio. En, som jag vill minnas, politisk trosfrände till herr Sandén sade, när frågan kom före i utskottet: »Ja, det är enligt min uppfattning ett skäl, som jag skulle anse peka i precis rakt motsatt riktning. Jag har en rakt motsatt uppfattning om huruvida sådant bör ske.» Detta visar tydligt, hur olika meningar kunna finnas bland olika personer angående lämpligheten och olämpligheten av ett program.

Om man studerar en liten bok om programmet och lyssnarna, som utgavs av Radiotjänst i fjol, får man en ganska god inblick i förhållandena. Man ser, med vilken omsorg och omtanke dessa program utarbetas. Dessutom veta vi, att det finnes ett s. k. programråd. Detta programråd har ju inte någon befogenhet att taga hand om själva programvalet, men detta råd är till för att granska och kritisera samt vid behov kräva rättelse för framtiden. Det kan dock inte direkt ingripa i bolagets verksamhet. Detta programråd består ock av så framstående personer som ordföranden, legationsrådet Henriksson, doktor Karlfeldt, professor Bruswitz, teaterchefen Wettergren, redaktör Skarstedt, stadsfullmäktiges ordförande i Stockholm Knut Tengdahl m. fl. Som jag framhöll, ha de icke någon rätt att syssla med själva programmets uppgörande, men en hänvändelse till vederbörande i det syfte, som t. ex. av herr Sandén önskas och som man nog kan önska på många håll, kan alltid från dess sida ske. Och detta programråds ledamöter hysa, efter vad utskottet hört, inte någon motvilja mot att om och där så kan anses lämpligt direkt ingripa även i fråga om själva programmets sammansättning.

Sedan var herr Sandén inne på frågan om det ekonomiska problemet. Reservanterna framhålla några siffror, och de anfördes nyss här i kammaren av herr Sandén. Ja, dessa kalla siffror visa ju ingenting annat än att radions utveckling under senaste åren varit synnerligen gynnsam, men att därav sluta sig till att något direkt slöseri eller någon verklig misshushållning skulle ha ägt rum, kan man icke. Vid utskottets behandling av ärendet framkom emellertid en del andra synpunkter just på de ekonomiska frågorna, vilka, enligt min mening åtminstone, skulle kunna framkalla den tanken, att den ekonomiska sidan av Radiotjänsts skötsel kanske icke är så fullt tillfredsställande, men jag understryker, att detta är en fråga, som icke kunde av utskottet avgöras. Men nu är ju förhållandet det, att telegrafstyrelsen tillsätter en revisor, och någon som helst svårighet att få reda på hur affärerna skötas finnes icke, så mycket mindre som telegrafverket har rätt enligt sin uppgörelse med Radiotjänst att taga del av alla räkenskaper. Jag vet nu inte, om det går för sig, men det vore väl kanske inte uteslutet, att även statsrevisorerna, om så skulle behövas, kunde taga sig en titt på dessa papper. Men man borde ha alldeles klart för sig, att påståendet, att statens handhavande av verksamheten skulle komma att verka besparande, näppeligen har något fog för sig. Den erfarenheten har man ju sannerligen inte, när det gäller statens handhavande av någon verksamhet. Och jag vill bara sluta med att här understryka — liksom herr Sandén nyss framhöll, att det vore önskvärt, att kammarens ledamöter toge del av hans siffror — att det kan vara önskvärt, att kammarens ledamöter ta del av, vad telegrafstyrelsen i sitt utlåtande, alltså den närmaste ansvariga myndigheten, säger om denna fråga. Den säger på ett ställe: »Den lösning, organisationsfrågan emellertid hos oss erhö, synes av utvecklingen att döma ha varit synnerligen lycklig.» Till sist säger den: »Då styrelsen vidare ej har anledning antaga annat än att bolagets verksamhet, som hittills skall utövas i fullt samförstånd med telegrafstyrelsen och med hittillsvarande hän-

synstagande till såväl den lyssnande allmänhetens önskemål som de ideella syften, programmen avse att tjäna, samt med tillvaratagande av alla nya uppslag av värde för rundradiorörelsen, är telegrafstyrelsen av den bestämda uppfattningen, att rörelsen, som, den storartade utvecklingen till trots, dock befinner sig i ett kraftigt framåtgående, bäst främjas av, att den nuvarande ordningen ännu så länge bibehålles.»

Om rundradions förstärkning.
(Forts.)

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson, Johan Peter**: Herr talman! Jag skall bara lämna ett par upplysningar till.

Med anledning av herr Sandéns yttrade, att programmen inte alltid äro sådana, att allmänheten kan vara tillfredsställd, vill jag säga, att det nog kan vara sant, men jag kan inte heller se, att den omständigheten, att man skulle överföra rundradioverksamheten i statens händer, skulle ha ett fördelaktigt inflytande i det avseendet. Nu utser Kungl. Maj:t fem ledamöter i programrådet, och telegrafstyrelsen utser en, musikaliska akademien en, stadskollegiet i Stockholm utser en ledamot, och dessutom ha folkbildningsförbundet och arbetarnas bildningsförbund rätt att utse en ledamot tillsammans. Det förefaller mig, som om valet av programråd vilar på en bredare grund, så som det nu är ordnat, och på en mera allsidig grund, än om staten skulle taga hand därom, ty då skulle det väl bli Kungl. Maj:t ensam, som skulle utse hela programrådet.

Herr Sandén ville också göra gällande, att driften skulle bli billigare i statens händer än i ett enskilt bolags. Detta är då ett påstående, som går stick i stäv med all den erfarenhet, som vi hittills erhållit. Alltid är det ju så, att det, som staten driver, blir dyrare än det, som enskilda driva.

Det framhölls också, att om statsrevisorerna skulle få granska radioverksamhetens räkenskaper, skulle det nog bli litet mera återhållsamhet. Jag vill då upplysa därom, att enligt det beslut, som riksdagen fattade här för en vecka sedan, skall rundradion vara underkastad statsrevisorernas granskning från och med nästa år.

Sedan var det en sak till, som jag inte skall ge mig närmare in på, och det var, att man skulle ha politiska föredrag i radion. Sådant kan gå för sig i andra länder, men nog har jag mycket svårt att tänka mig, hur det skulle gå till att här i rundradion driva politisk propaganda för olika partier, och rätt vidunderligt förefaller det mig, att staten själv skulle ge sig till att driva partipolitik i rundradion. Det är nog kanske lyckligast som det är, att politik icke får förekomma i radio.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Jag skall inte tillägga många ord till vad jag redan förut anfört. Det är bara ett par av debattinläggen, som föranleder mig att taga till orda.

Jag vill då först erinra utskottets ärade ordförande om, att ett bifall till motionen endast innebure en begäran om en förutsättningslös utredning rörande dessa förhållanden. Om denna utredning sedan kommer till stånd och om den skulle resultera i ett förstärkt förslag av radioverksamheten, behöver inte ens detta medföra de nackdelar, som herr J. P. Johansson anförde. Det behöver nämligen inte alls, som han sade, gå till på det sättet, att programrådet under sådana förhållanden enbart utses av Kungl. Maj:t. Det är ju en detalj, som kan ordnas med bibehållande av bestämmelser, liknande de nuvarande.

Vad som emellertid för mig varit avgörande, när jag har tagit ställning till denna fråga, har varit, att jag ansett det önskvärt, att denna utmärkta möjlighet till folkbildningsverksamhet, som genom rundradion erbjudes, tillvaratages på ett effektivt sätt. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på ett efter

Om runderadions förstatligande.
(Forts.)

mitt förmenande egendomligt förhållande. Nu sorterar radioverksamheten, i den mån statsinflytandet gör sig gällande, under kommunikationsdepartementet. Nog förefaller det mig rätt absurt. Nog borde en verksamhet som denna, vilken ju i första hand är en kulturell sådan, sortera under ecklesiastikdepartementet. — Jag ser, att en och annan av kammarens ledamöter ler. Jag förmodar, att ingen misstänker, att detta mitt uttalande har något samband med den nuvarande kommunikationsministerns uppträdande under en tidigare debatt här i kammaren i dag.

Jag vill också för min del än en gång framhålla en annan synpunkt. Det är något, som utskottsförvararna sökt negligera, nämligen den ekonomiska sidan av saken. Det har dock framställts ganska grava anmärkningar på denna punkt. Nog förefaller det mig vara ett egendomligt förhållande, det jag exempelvis i mitt inledningsanförande här berörde beträffande de uppgörelser, som Radiotjänst får göra med ett företag, vars chef också är verkställande direktör i Radiotjänst, och där på grund av dessa förhållanden statsmedel — ty licensavgifterna äro ju, kan man säga, statsmedel — få utnyttjas under förhållanden, där någon betryggande garanti för att det allmännas intressen tillvaragtas saknas.

Jag vill också säga, att det har gjorts påståenden och ganska bestämda sådana, att man inte iakttagit den sparsamhet från Radiotjänsts sida, som varit lämplig, när man har hand om statsmedel. Det har här under debatten visats, huru utgifterna stegrats på ett oerhört sätt, och jag ifrågasätter, om dessa ökade utgifter, särskilt vad beträffar programkostnader, ha varit nödvändiga, eller om inte det förhållandet, att man, allteftersom radioverksamheten växt ut, fick större inkomster till sitt förfogande och man genom bestämmelserna vet, att får man överskott på verksamheten, skall detta återlämnas till staten, gör att man regelmässigt ser till att några större överskott aldrig komma i fråga. Det är bättre att dela ut pengarna i form av arvoden eller på annat sätt än att göra dessa återbäringar. Det är en fråga, som jag tycker, att särskilt kammarens ärade lantmannarepresentanter borde fästa någon uppmärksamhet vid.

Jag förstår, att det är ett taktiskt grepp att här mana fram det röda spöket och säga, att detta är ett försök att på omvägar socialisera vårt land. Det har i utskottet icke saknats uttalanden i den riktningen, men jag undrar, om inte det argumentet är av den beskaffenheten, att det inte bör alltför mycket imponera på denna kammares ledamöter.

Herr Tamm gjorde den i och för sig naturliga invändningen mot ett förstatligande av radioverksamheten, att man inte har någon garanti för att programmen bli bättre, om staten tar hand om verksamheten. Ja, det beror i någon mån på vilken tillförsikt man har till Kungl. Maj:t. Om herr Tamm inte hyser något större förtroende för regeringens omdömesgillhet i det fallet, så tillåter jag mig på den punkten anmäla en avvikande mening.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Sandén: Herr talman! Jag skall inte taga många minuter i anspråk.

Till de herrar, som tro, att Radiotjänsts utveckling här i landet beror på organisationen och det sätt, på vilket ledningen omhänderhaft denna, vill jag säga, att detta endast är delvis riktigt. Det har här i Sverige mycket talats om tråkigheten på landsbygden, och jag tror, att det har funnits skäl för det talet. Radion har, även om den många gånger inte bjudit vad vi skulle ha önskat, att den skulle bjuda, dock varit ett glädjeämne, som man tagit till vara litet varstans ute i bygderna. Behovet av förströelse förklarar den snabba ökningen av antalet licenser.

Herr Tamm sade, att vi huvudsakligen ha talat om programmen. Ja, det är

helt naturligt, herr Tamm, att man kommer att så göra. Radioverksamheten är ju en verksamhet, byggd på program, och huvudsaken är, att Radiotjänst tillhandahåller program, som tillfredsställa lyssnarna.

Att jag inte här kunnat bevisa, att det skulle bli bättre genom ett förstatligande av rundradion, är jag villig att erkänna, men det finns ju möjligheter också för oss att göra jämförelser mellan t. ex. England och Sverige. Om vi göra detta, utfaller det slutliga omdömet inte till förmån för Radiotjänst här hemma.

Herr Tamm talade också om programrådet och den utmärkta verksamhet det kan utföra. Det är roligt att höra detta, men herr Tamm tyckes totalt ha förbisett, vad som står i utskottets utlåtande på sid. 7. Där läses: »Kungl. Maj:t har dessutom tillsatt ett särskilt programråd, vilket verkställer granskning av programmen, dock först efter deras exekverande, upptager till omprövning inkomna klagomål» etc. Först skola således programmen utsändas, och sedan skall programrådet konstatera, att de voro dåliga. Det är en mycket tillfredsställande ordning, tycker jag, för den, som är belåten med det nuvarande tillståndet, inte eljest.

Herr Johansson påstod här, att allt, som staten driver, blir dyrare. Ja, det ordet ha vi hört under många och långa år, men jag ber herr Johansson vara vänlig och bevisa sanningen i detsamma. Det är ett populärt slagord, som man använder att avskräcka med, men jag tror, att det skulle bli svårt bevisa påståendets riktighet. Herr Johansson förvånade sig över att vi kunde förorda, att det skulle drivas partipolitik i radion. Vem i all världen har förordat det? Då jag yttrade mig, talade jag om en objektiv politisk upplysningsverksamhet, och det är ju något annat än politiskt krypskytte. Jag förmodar, att då det går för sig att driva politisk upplysningsverksamhet på offentliga möten med talare från olika partier, vilka från olika utgångspunkter belysa de politiskt aktuella frågorna, så är det möjligt att i rundradion utsända sådana diskussioner.

Till slut vill jag säga herr Johansson, att hans upplysning att riksdagen beslutat, att statsrevisorerna i fortsättningen skola granska Radiotjänsts räkenskaper, innehöll något nytt för mig. Jag tror inte, att herr Johansson absolut riktigt återgivit det beslut, som riksdagen häromdagen fattade. Det lär väl ännu inte vara definitivt avgjort, huruvida statsrevisorerna skola få en sådan befogenhet eller ej.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag kan för min del inte finna annat än att den tanke, motionären har framfört, är principiellt riktig, och även om motionen faller, tror jag, att den faller framåt, och den kommer att återkomma, intill dess tanken i densamma blir förverkligad.

Men jag begärde ordet närmast för att framhålla betydelsen av att man inom rundradioverksamheten ser till, att man får upp själva den litterära nivån och den konstnärliga nivån något högre. Det händer ganska ofta, att man i radio får höra en hel del saker och ting, som inte ligga på ett sådant plan, att man kan kalla det folkbildande eller värt att verkligen utges såsom någon förströelse av mera ädel innebörd. Det är detta, som jag tror framför allt har åstadkommit ett visst missnöje. Kan det missnöjet undanröjas, så är det ju gott och väl, men med den nuvarande efterhandskontrollen, som programrådet äger, tror jag icke, att det är möjligt. Jag tror också, att sådana missgrepp som det, vilket begicks, när man framförde en radiopjäs, som var riktad mot fredsrörelsen, äro av den natur, att de leda fram till tanken på ett förstatligande av hela verksamheten.

Jag måste, herr talman, för min del såsom en opinionsyttring rösta för motionen.

Om rundradions förstatligande.
(Forts.)

Om rundradions förstatligande.
(Forts.)

Herr **Widell**: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Sandéns yttrande i fråga om statsrevisorernas granskningsrätt beträffande Radiotjänst.

Herr Sandén betvivlade, att den upplysning, som utskottets ordförande lämnade, var alldeles riktig. Då jag i statsutskottet har deltagit i utformandet av det uttalande, som riksdagen gjort i den frågan, får jag säga, att jag är av den uppfattningen, att utskottets ordförande har lämnat en fullt riktig upplysning därvidlag. Därest, som jag antar, Kungl. Maj:t kommer att vidtaga åtgärder i den riktning, som riksdagen beslutat, torde det inte finnas något tvivel om att Radiotjänsts räkenskaper komma att bli föremål för statsrevisorernas granskningsrätt.

Herr **Sandén**: Herr talman! Jag ber endast att med tacksamhet få notera detta yttrande, samtidigt som jag dock påpekar, att herr Widell sade: »därest Kungl. Maj:t kommer att vidtaga», vilket jag hoppas, att Kungl. Maj:t gör.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sandén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr *Olsson, Olof*, avlämnade en av honom och herr *Westman* undertecknad motion, nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Herr *Winberg* avlämnade en av honom och herr *Samuelson* undertecknad motion, nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.01 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Sedan kammaren inbjudits att skicka en representant att närvara vid isländska altingets 1000-årsjubileum nästkommande juni, samt kammaren beslutit antaga inbjudningen, skulle nu utses en deputerad att företräda kammaren vid ifrågavarande jubileum jämte en suppleant för honom.

I fråga härom begärdes ordet av

Herr **Möller**, som yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att till deputerad vid ifrågavarande jubileum utse herr talmannen samt till suppleant herr förste vice talmannen eller i händelse av förfall för denne herr andre vice talmannen.

Vad herr Möller sålunda hemställt bifölls.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 274, med förslag till lag, innefattande tillägg till 12 § lagen den 12 maj 1897 (nr 27) för Sveriges riksbank, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 275, angående bildande av en fond hos Aktiebolaget Jordbrukarebanken, avsedd att möjliggöra avveckling av vissa krediter åt Svenska lantmännens riksförbund och därtill anslutna föreningar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16 och 20 samt bankoutskottets memorial nr 28 och utlåtande nr 29.

Herr **talmannen** yttrade: Riksmarskalksämberet har låtit meddela, att vid framlidna Hennes Maj:ts Drottning Victorias begravning i Riddarholmskyrkan lördagen den 12 innevarande april klockan omkring tre eftermiddagen platser äro beredda för i staden varande ledamöter av riksdagens första kammare.

Jag tillåter mig vidare upplysa om att lista är framlagd i kammarens kansli för anteckning av namn och adress på de ledamöter, som kunna hörsamma den inbjudning, vilken kommer att tillställas dem som sålunda tecknat sig.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på att det vore önskvärt, om sådana anteckning kunde ske under dagens lopp, varefter korten tillställas vederbörande, förmodligen redan under morgondagen.

Ang. skeppsgossekårens i Marstrand förläggning. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 14 februari 1930 dagtecknad proposition (nr 90) hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att för vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten m. m. för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning för budgetåret 1930/1931 under fjärde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 113,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr **B. Holmgren** väckt motion (nr 403) hade hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 90 och i skrivelse till Kungl. Maj:ts begära förnyad utredning av frågan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr **B. Holmgrens** berörda motion (II: 403) måtte för vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten m. m. för skeppsgossekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning för budgetåret 1930/1931 under fjärde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Utskottet har föreslagit en mindre ändring i propositionen, varigenom kraven på Marstrands stad något skulle ökas. Samtidigt minskas skeppsgossekåren med ungefär 25 man. Det blir därför nödvändigt att ingå i nya förhandlingar med Marstrands stad för att träffa överenskommelse på dessa punkter. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:ts vid dessa underhandlingar har frihet att i det kontraktsförslag, som bifogats propositionen, vidtaga de smärre förändringar vilka kunna visa sig lämpliga, naturligtvis med beaktande av att statens intressen därvid icke tillbakasättas.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i anledning av skogsbrand vid Kviberg; nr 99, i anledning av väckta motioner om anskaffande av nya lokaler till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.; samt

nr 100, i anledning av väckta motioner angående användningen av vissa delar av de till fjärde flygkåren upplåtta egendomarna å Frösön.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 241, gjorda framställning angående understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning jämte fyra i ämnet väckta motioner. Ang. understöd åt elever vid vissa skolor för husmodersutbildning.

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 241 av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor att utgå enligt nu gällande grunder,

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Sandén* m. fl. (nr 55) och den andra inom andra kammaren av herr *B. Mogård* (nr 79), i vilka motioner hemställts, att riksdagen till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning måtte anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor, att användas i överensstämmelse med av skolöverstyrelsen angivna grunder och i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t funne gott föreskriva,

dels en inom första kammaren av herr *A. Thorberg* väckt motion (nr 137), vari hemställts, att riksdagen måtte till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva,

dels ock en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion (nr 142), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor att utgå enligt i motionen angivna grunder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Sandéns m. fl., Mogårds och Thorbergs samt fröken Hesselgrens berörda motioner (I: 55, II: 79, I: 137 och I: 142), till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i överensstämmelse med de av utskottet angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t funne gott meddela.

Herr Thorberg: Jag ber att få uttrycka min glädje över den välvilliga behandling statsutskottet givit motionerna i föreliggande fråga. Samtidigt ber

Ang.
understödd åt
elever vid
vissa skolor
för husmoders-
utbildning.
(Forts.)

jag att få uttala den förhoppningen, att inrättandet av stipendier till yrkesskolor skall komma att möjliggöra vissa förändringar med avseende på yrkesskolorna. Nu är det ju kommunerna, som skola hålla dessa skolor. Detta går rätt lätt för sig att ordna i de större kommunerna, varemot de små ha synnerligen stora svårigheter att ordna yrkesskoleundervisningen på fullt tillfredsställande sätt. Det synes därför vara önskvärt, att man inom landstingen, liksom man redan har gjort inom Gävleborgs landsting, upptar till prövning frågan, huruvida det icke skulle vara lämpligt att ordna yrkesskoleundervisningen för länet genom åtgärder från landstingens sida. Lämnandet av stipendier till eleverna möjliggör ju ett sammanförande av dessa till en eller flera centrala platser i länet, där yrkesskoleundervisningen kunde lämnas på ett såväl pedagogiskt som tekniskt mera tillfredsställande sätt, än som nu kan ske inom de små kommunerna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, jämte två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 21 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 132, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *E. Jonsson* och *D. Hansén* (nr 272) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Wikström* m. fl. (nr 435), i vilka motioner hemställts, att riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts proposition nr 132 måtte besluta att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av kronor 500,000 att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Jonssons och Hanséns samt Wikströms m. fl. berörda motioner (I: 272 och II: 435), till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Widell*, *Lundell*, *Andersson* i Eliantorp, *Thelin*, *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och her-

rar Jonssons och Hanséns samt Wikströms m. fl. berörda motioner (I: 272 och II: 435) till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela;

2) av herrar *Rosén*, *Rydén* och *Asplund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herrar Jonssons och Hanséns samt Wikströms m. fl. berörda motioner (I: 272 och II: 435), till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, bevilja för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Herr Rydén: Herr talman! Den fråga, som föreligger här, kan i år fira sitt tioårsjubileum. 1920 skrev riksdagen — det var förresten på initiativ av högerns gamla lantmän i andra kammaren — till Kungl. Maj:t och begärde en utredning av frågan om hjälp åt kommunerna för uppförande av byggnader för folkskoleväsendets behov. Det verkställdes sedermera en sådan, och denna utredning, i vilken åtminstone ett par av denna kammars nuvarande ledamöter och en av andra kammarens nuvarande ledamöter togo del, ådagalade, att här föreligger ett alldeles oerhört trängande behov av hjälp åt de skattetyngda och glest bebyggda delarna av vårt land. Utgående från dåvarande byggnadsbehov och dåvarande priser kommo de sakkunniga till att det, om man följde en viss bidragsskala, som uppgjordes, under en människoålder skulle behövas en statshjälp av icke mindre än 56 miljoner kronor, och därav kom på de tre nordligaste länen över 21 miljoner kronor. Detta betänkande framkom mitt under depressionsperioden, och det var tydligt, att ingenting i denna sak kunde åtgöras, förrän de svåra tiderna hade gått över och förrän statens inkomster kunde göra det möjligt att bevilja större anslag för detta ändamål. Det gjordes 1928 ett berömvärdt försök att få en början genom ett riksdagsanslag då på 100,000 kronor, men det förutsågs ju ifrån statsutskottets och riksdagens sida, att man behövde få litet fastare konturer härför och att anslagen behövde tilltagas väsentligt större.

Den utredning, som skolöverstyrelsen nu verkställt och i samband med vilken 105 skoldistrikt i de nordligaste länen ha blivit undersökta, ger vid handen, att det där uppe föreligger ett byggnadsbehov för kommunerna, som, om staten hjälpte till, för dem samfällt skulle representera icke mindre än 23 miljoner kronor. Då man här börjar bevilja anslag, måste man naturligtvis taga hänsyn till vad staten förmår, och jag förstår mycket väl, att Kungl. Maj:t i föreliggande situation, med tanke på en skattesänkning, stannade vid 100,000 kronor. Men å andra sidan förstår ju var människa, att dessa 100,000 kronor äro som en droppe i havet, när det gäller skoldistrikt med ett så oerhört behov, icke av att bygga dyra skolor men att bygga de allra nödortfästaste skolorna, att få bort skolkåkarna och slippa det inhysesssystem, som allmänt förekommer särskilt i lappmarkssocknarna. Det är därför en glädje, som man i statsutskottet kunnat vara med och se, att statsutskottet här har velat gå längre än till det blygsamma belopp, som begärdes från Kungl. Maj:ts sida.

Emellertid har skolöverstyrelsen gjort upp en femårsplan för statsbidragen, alltså för att kunna tillgodose de allra mest trängande behoven. Denna fem-

Anslag till folkskolebyggnader inom vissa län.
(Forts.)

Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.
(Forts.)

årsplan utgår ifrån ett anslag av 500,000 kronor om året under perioden. Av sparsamhetsskäl har man nu i statsutskottet haft tankarna på 200,000 kronor, och majoriteten har gått på 300,000 kronor. Men vi äro några, som ha ansett det föreliggande utomordentligt starka skäl att börja med förverkligandet av denna plan på det sätt, som överstyrelsen tänkt sig, alltså med årliga anslag av 500,000 kronor under en femårsperiod.

Ifrån det utredningsarbete i fråga om byggnadsbehovet, som jag varit med om att företaga, erinrar jag mig, att en socken som Arjeplog vid den tidpunkten strängt taget inte hade mer än ett användbart skolhus i hela socknen, medan den hade behov av över 40, inte skolhus men skolstugor. När man vet, hur denna socken har det ställt med avseende på folkmängd, med avseende på inkomster och skattekraft, förstår ju var människa, att även om man skulle få tillgång på penningar i den omfattning, som nu i vår reservation föreslås, kommer det ändå att dröja ofantligt länge, kanske ett halvt århundrade, innan denna socken kan med statshjälp komma att ordna någorlunda tillfredsställande skollokaler av den anspråkslösaste beskaffenhet.

Jag förmodar, att icke vår reservation har några utsikter att vinna bifall. Jag vill säga detta, därför att jag förstår, att utskottets linje här såsom en mellanlinje har inom sig en segrande kraft. Men jag skulle vilja säga, herr talman, att vi här stå inför en verkligt stor kulturangelägenhet för de delar av vårt land, som ha det fattigast och svårast, som äro, skulle jag vilja säga, de ekonomiskt vanlottade. Vi få ha för ögonen, att av de medel, som staten förfogar över, måste här under något årtionde framåt anslås ett så stort belopp, som man vid varje tidpunkt kan anvisa för främjandet av detta verkligt stora kulturändamål. Vi fira om tolv år hundraårsdagen av den svenska folkskolans införande i vårt land. Det ter sig för mig såsom ett blygsamt men också ganska trängande önskemål, att det, åtminstone hundra år efter det våra förfäder skapade den svenska folkskolan, även i de fattigaste delarna av vårt land åtminstone skall vara det normala, att man har folkskolebyggnader, som barnen och lärarna kunna arbeta i, i stället för att man, såsom allmänt förekommer i många av dessa socknar, inte har några skolbyggnader alls utan de få hyra in sig i gårdarna och många gånger i oeldade rum o. s. v. få bedriva det första och grundläggande undervisningsarbetet.

Herr talman! Med den reservation jag anslutit mig till har jag närmast avsett att fästa riksdagens uppmärksamhet på att man får vara beredd att på detta område göra så mycket, som man vid varje tidpunkt kan göra. Jag yrkar därför bifall till den av herr Rosén och mig samt herr Asplund avgivna reservationen i detta ärende.

Herr Kvarnzelius: Den motion om ett anslag på 500,000 kronor, som här har framlagts, kan naturligtvis anses synnerligen väl motiverad, och det är endast med hänsyn till möjligheten att få budgeten att gå någorlunda ihop, som utskottsmajoriteten har stannat vid 300,000 kronor. Kungl. Maj:t har begärt 100,000 kronor. Utskottet har lagt 200 procent på detta och stannat vid 300,000 kronor. Jag anser, att man för närvarande bör stanna där. Att på en gång gå in för 500,000 kronor, på sätt som skolöverstyrelsen har föreslagit, och att tillika, som den har föreslagit och som reservanterna ha ifrågasatt, gå in för en femårsplan med ett anslag av 500,000 kronor för varje år har utskottet däremot icke ansett lämpligt. Härvidlag har departementschefen anslutit sig till statsutskottets mening, att man bör bevilja anslag år efter år. Om man nu börjar med 300,000 kronor första året, men det visar sig, att ansökningarna bliva så många och behovet anmäler sig i så stor utsträckning, att anslaget behöver ökas, är det givetvis ingenting som hindrar, att en kommande riksdag ökar på beloppet. Men för det första året, som det nu är fråga om,

synes det mig i likhet med utskottets majoritet, att man bör stanna vid 300,000 kronor, som utskottet här föreslagit. Jag fäster uppmärksamheten på att det ju har utgått liknande anslag förut under flera år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, ehuru väl jag givetvis för min del, ifall riksdagen anser sig kunna kosta på sig det, ingenting har emot att ett anslag på 500,000 kronor beviljas. För närvarande anser jag emellertid för min del, att klokheten bjuder, att man stannar vid vad utskottet har föreslagit.

Herr Almkvist: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket; det är endast ett par förklaringar som jag skulle vilja lämna.

Det är med tacksamhet och tillfredsställelse, som jag har tagit del av utskottets yttrande i denna fråga, och givetvis gäller denna tacksamhetsbetygelse i ännu högre grad herr Roséns och hans medreservanterns yrkanden. I sitt anförande här antydde emellertid herr Rydén, att orsaken till att statsutskottet icke tidigare kunnat intaga en mera bestämd ståndpunkt till förevarande anslagsfråga vore den roll, som undertecknad i egenskap av departementschef åren 1927 och 1928 spelade vid behandlingen av ärendet. Herr Rydén sade nämligen nu, att den plan, som framlades 1928, var konturlös, och i senaste numret av Svensk lärartidning, finnes ett uttalande av herr Rydén, i vilket göres gällande, att även den omständigheten, att inte den nuvarande departementschefen år 1929 framlade något förslag för riksdagen om beviljande av anslag till detta ändamål, skulle bero på mig, ehuru väl jag vid fjolårets riksdag väckte motion om att riksdagen även då måtte bevilja ett anslag å 100,000 kronor. I nämnda tidning läses nämligen bland annat, att denna motion »självfallet icke kunde bifallas — närmast berodde det ju på underlåtenhet från herr Almkvists sida, att utredningen ej förelåg». Detta gav mig anledning framhålla, att det förslag, som nu föreligger från utskottets sida, ådagalägger, att min ståndpunkt såväl år 1928 som år 1929 i allt väsentligt var riktig. Den utredning, som år 1928 förebragtes av skolöverstyrelsen på dåvarande departementschefens anmodan, grundade sig på en på hösten år 1926 verkställd undersökning. Av denna utredning framgick, att, om man dömde på grundval av det då föreliggande materialet, behövdes det för att tillgodose byggnadsverksamheten på ifrågakvarnande område under de närmast följande två åren 900,000 kronor per år. Överstyrelsen har nu verkställt en utförligare beräkning, som är grundad på nyare uppgifter. Det resultat, vartill man därvid kommit, var dock för mig redan förut i huvuddrag känt, och herr Rydén har naturligtvis icke heller tidigare svävat i okunnighet om detsamma, därför att den mycket utförliga utredning, som han gång på gång omtalar och som verkställdes under hans ordförandeskap av en kommitté, av vilken även jag var medlem, omfattade bland annat varje särskilt skoldistrikt i hela Norrland. Herr Rydén var då själv med på att man skulle gå ifrån de mera mekaniska bestämmelser för stasbidrags utgående, som föreslogos för riket i allmänhet, för att, vad särskilt beträffade de norrländska ödemarksdistrikten, efter prövning i varje särskilt fall kunna medge ett statsbidrag av ända upp till 80 procent. När ärendet förelåg år 1928, förklarade statsutskottet, att man saknade förslag till grunder för statsbidrags utgående. Jag hänvisade då till detta långt ifrån var fallet. Det fanns nämligen redan en kungörelse utfärdad rörande ett annat liknande anslag, som upptog de bestämmelser, som Kungl. Maj:t då ansåg vara lämpliga att följa även vid fördelning av nu ifrågakvarnande anslag. Nu är denna kungörelse så gott som identiskt i varje punkt lagd till grund för det förslag, som innehålles i den kungl. propositionen. Den ståndpunkt, som departementschefen år 1928 intog, har alltså visat sig vara riktig och har också nu i huvudsak följts. Jag har således för min del icke

*Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.*

(Forts.)

Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.

(Forts.)

någon anledning att klaga, utan jag vill endast för kammaren förklara, att, när det här påstås, att jag med mina åtgöranden skulle ha bidragit till att en lucka uppstått i anslagsbeviljandet, så är detta ett oriktigt påstående.

Vid behandlingen av min motion i fjol uppstod ju här en liten kontrovers, och då framhölls från en del talare gentemot mig, att man hade anledning tro, att någon lucka i den ifrågasatta verksamheten inte skulle behöva uppstå, om anslag då ej beviljades. En av statsutskottets ledamöter, herr Olof Olsson, gick till och med så långt, att han nästan gjorde sin röstning i kammaren beroende på frågan, huruvida debatten skulle ge vid handen, om ett avbrott skulle uppstå eller inte. Uppstode en lucka, vore han böjd för att sedermera medverka till sådana åtgärder, som kunde rätta till det missförhållande, som kunde uppstå. Nu är det faktiskt på det sättet, att ett avbrott blir följden av att anslag i fjol icke beviljades. Det anslag, som ställdes till förfogande genom 1928 års beslut, har icke kunnat utdelas förrän den 1 augusti 1929. Det var 25 skoldistrikt, som då hade ingivit ansökningar om bidrag. Av dessa ha endast 6 kunnat erhålla sådant. Det återstår alltså 19 ansökningar, som icke kunnat bifallas, och dessa ligga nu hos Kungl. Maj:t. Dessa ansökningar äro daterade under år 1928 och äro inlämnade till inspektörerna före den 1 oktober sagna år. Om riksdagen nu ställer anslag till förfogande för ändamålet ifråga, är det meningen — det säger departementschefen i den kungl. propositionen — att de kvarliggande ansökningarna skola återremitteras till skolöverstyrelsen. Detta innebär givetvis, att överstyrelsen å sin sida måste återsända ansökningarna till vederbörande kommuner för att ansökningarna skola kunna moderniseras. Jag vill fästa uppmärksamheten blott på den enda omständigheten, att i fråga om kostnadsberäkningarna måste hela proceduren göras om; vad som gällde på hösten 1928 kan givetvis inte gälla nu under år 1930. Då komma ansökningarna i fråga också att fördröjas så, att bidragen under gynnsammaste förhållanden kunna beviljas i slutet av vårterminen 1931, men sannolikt inte förrän under hösten. Under sådana förhållanden kommer det att ha förflutit två år från det att ansökningarna om anslag i fjol beslutats och till dess de eventuellt definitivt avgöras.

Det är emellertid mycket glädjande, att utskottet nu ansett sig kunna förorda en så väsentlig höjning av det begärda anslaget, och i ännu större utsträckning skulle olägenheterna av det omnämnda avbrottet kunna undanröjas, om herr Roséns och hans medreservanterns förslag vunnit bifall.

Jag förstår dock mycket väl, att denna reservation inte har någon utsikt att segra i kammaren, men för min del kommer jag att i första hand rösta för ett bifall till densamma, och skulle den slås ut, kommer jag att rösta för statsutskottets förslag.

Häri instämde herr *Jonsson*.

Herr Thelin: Herr talman! Alla äro ense om behovet av anslag. Kungl. Maj:t har äskat 100,000 kronor. En grupp reservanter med herr Widell i spetsen har förordat ett anslag av 200,000 kronor, alltså dubbelt så mycket som av Kungl. Maj:t äskats. Med hänsyn till budgetsårigheterna anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Jag tror inte, att det tjänar något praktiskt ändamål, att jag idag går in på någon polemik med herr Almkvist. Den uppfattning, som jag hela tiden har haft om att grunder måste utarbetas för dessa statsbidrags utbetalande, den uppfattningen tror jag icke, att det är möjligt för någon att komma ifrån, i den mån som denna anslagsverksamhet växer.

Den kungörelse, som herr Almkvist åberopade, kungl. kungörelsen den 8 juni 1928, fastställer inte några grunder för statsbidrags utgående, utan den stipulerar blott, hur man skall gå tillväga för att göra ansökan om statsbidrag; det är det egentliga innehållet. Men jag vill som sagt inte riva upp en polemik om detta, och jag tror, att man därigenom rent av skulle skada den sak, som herr Almkvist och jag gemensamt vilja främja.

Huvudsaken har för mig i år tett sig på det sättet, att det är önskvärt, att man kommer igång med understödsverksamheten och att, när man nu skall börja på allvar, det anslag, med vilket man får börja, blir så rikligt tillmätt, som förhållandena möjliggöra. Jag vill, herr talman, vidhålla mitt yrkande om det högre anslaget, och särskilt gör jag det på grund därav, att det har framställts yrkande om ett belopp, som är så pass lågt som det av herr Thelin nu förordade; detta är ju sådant, att man inte skulle kunna mer än i mycket ringa omfattning hjälpa ett eller annat enstaka av dessa skoldistrikt.

Jag gläder mig åt det anförande, som statsutskottets ärade ordförande hade och där han alldeles oförbehållsamt uttalade den uppfattningen, att man måste i fortsättningen försöka utöka detta anslag så långt, som statens förhållanden medgiva, och sedan blir det nog så, att både grunder och regler skapas för hur detta skall komma igång. Men den frågan är det enligt min uppfattning inte skäl i att skjuta fram vid detta års riksdag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Roséns m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thelin* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Widells m. fl. reservation.

Herr *Rydén* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 102 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av herr Roséns m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter,

Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.

(Forts.)

Anslag till
folkskole-
byggnader
inom vissa
län.
(Forts.)

som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;
Nej — 59.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 102, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rosén m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Om personligt
arvode åt
byråchefen
J. Döss.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av väckt motion om ett personligt arvode åt byråchefen J. Döss.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 221, hade herr C. G. Ekman i Stockholm och herr P. A. Hansson i Stockholm hemställt, att riksdagen — under uttalande av önskvärdheten av att utredning, på sätt i motionen förordats, rörande vissa befattningshavares löneställning m. m. komme till stånd — måtte besluta tillerkänna byråchefen i generalpoststyrelsen Johannes Döss, utöver lönen såsom byråchef, ett årligt »personligt arvode» å 6,000 kronor, att tillsvidare utgå, räknat från den 1 januari 1930, så länge Döss kvarstode i sin befattning såsom närmaste chef för postsparbanken och postgironörelsen och annorlunda ej rörande nämnda befattning blivit beslutat.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av den av herr Ekman i Stockholm och herr Hansson i Stockholm väckta motionen II: 221, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att byråchefen i generalpoststyrelsen J. Döss för utfört organisationsarbete inom styrelsens postsparbanks- och postgirobyrå måtte tillerkännas en ytterligare gottgörelse med belopp, som Kungl. Maj:t skulle äga fastställa.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det är inte min avsikt att riva upp någon längre debatt vid detta tillfälle. Jag ämnar inte framställa något yrkande. Jag har emellertid ansett, att jag bör begagna detta tillfälle att i allra största korthet ange ett par synpunkter på det föreliggande ärendet.

Två motionärer i andra kammaren, herrar C. G. Ekman och P. A. Hansson i Stockholm, hava hemställt om ett personligt arvode till byråchefen Johannes Döss i generalpoststyrelsen att tills vidare utgå från den 1 januari 1930, så länge Döss kvarstår i sin befattning såsom närmaste chef för postsparbanken och postgironörelsen. I anledning härav har generalpoststyrelsen avgivit ett utlåtande, vari styrelsen intygar, att utan allt tvivel de arbetsuppgifter, som åvila chefen för femte byrån, äro av så ansvarsfull beskaffenhet och att av

innehavaren kräves sådana egenskaper i olika hänseenden, att det icke kan anses rimligt, att han avlönas med så lågt belopp, som nu är fallet. Styrelsen har icke lagt sitt utlåtande såsom ett tillstyrkande av ett personligt lönetillägg till byråchefen Döss utan hemställt om en löneförbättring för chefen för femte byrån med 4,000 kronor per år. Därjämte har styrelsen hemställt om en ersättning för utfört organisationsarbete till byråchefen Döss personligen. I anledning av den sistnämnda framställningen har statsutskottet föreslagit, att riksdagen ville besluta till Kungl. Maj:t och anhålla, att en engångsersättning måtte utgå.

Jag är för min del mycket tacksam för att utskottet har tillstyrkt denna engångsersättning, ty den är enligt min uppfattning synnerligen välbefogad. Jag vill emellertid här fästa uppmärksamheten på att frågan näppeligen kan anses vara slutgiltigt reglerad med ett beslut i denna riktning. Under den tid postsparbanken var ett självständigt ämbetsverk, var dess chef överdirektör. Han intog då i realiteten exakt samma ställning som byråchefen å femte byrån för närvarande gör. Chefen för postverket var ordförande i postsparbanksstyrelsen, och dessutom sutto i denna styrelse representanter för riksbanken och riksgäldskontoret. Förhållandet är likadant nu. Det är bara den skillnaden, att banken har blivit inordnad i verket. Den organisation, som genomfördes, då postsparbanken upphörde att vara ett självständigt verk, har visat sig vara i alla avseenden fördelaktigare än den förutvarande anordningen. Men chefen har kommit ned i en vanlig byråchefslön, vilken, när den kommer upp på toppunkten, inte når upp till fullt 12,000 kronor. Man måste säga, att då dessutom postsparbanken, sedan den omorganiserades, har mångdubblat sin omfattning och till samma byrå har lagts postgirorörelsen, som ju har tagit ett stort uppsving — den har nu nära 5 miljarder kronor i kassaomsättning — är det i någon mån egendomligt, att den närmaste chefen för denna verksamhet med en mycket stor personal under sig skall hava en lön, som varje medelstor sparbank torde anse vara synnerligen blygsam för sin chef. Frågan måste därför enligt min mening upp. Affärsverkens chefer hava ju också gemensamt gjort framställning om att frågan om byråchefernas ställning inom de affärsdrivande verken måtte bli föremål för prövning inom den närmaste tiden. Om staten skall driva affärsverksamhet, är det väl så, att den i någon mån måste anpassa sig efter de förhållanden, som råda inom affärsvärlden.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Med anledning av att herr *Thorberg* mot slutet av herr Örnes anförande i nästföregående ärende plötsligt insjuknat och förlorat medvetandet beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att ajournera sina förhandlingar kl. 11.56 f. m.—kl. 1 e. m.

Förhandlingarna återupptogs kl. 1 e. m.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Att ledamoten av första kammaren *J. A. J. Thorberg* avled den 9:e april 1930 kl. 12.15 middagen intygas.

Stockholm $\frac{3}{4}$ 1930.

Israel Holmgren,
leg. läk.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Inför våra ögon och under pågående arbete kallades vår vän och kammarkamrat Thorberg bort. Dessa till det yttre så tragiska omständigheter hade dock den ljuspunkten, såvitt jag är riktigt underrättad, att vår kamrat fick utan plågor eller dödskamp gå hädan. Det må vara en tröst, framför allt för herr Thorbergs efterlevande, men även för oss.

Den man, som nu lämnat oss, var inom den verksamhetskrets, åt vilken han främst ägnade sina krafter, en framstående kämpe, som genom ärlighet och uppriktighet vann den framskjutna ställning och den respekt för duglighet, som vi alla veta, att han hade förskaffat sig.

Men icke nog med att han inom en av våra hittills mest betydande folk-rörelser var en sådan god och ärlig kämpe; han vann genom sina egenskaper också vänskap och tillgivenhet långt utöver den krets, där han närmast verkade. Han förstod, efter vad en av dem, som bäst kände vår hädangångne kamrat, har sagt mig, att vinna förtroende i högsta grad. Han hade ägnat hela sitt liv åt den uppgift, som han valt, och det var framför allt hans sanningsskärlek och hans pålitlighet, som förskaffade honom hans stora anseende och det betydande inflytande, som han utövat.

Mina herrar! Vi känna ju närmast den hädangångne från ett annat verksamhetsfält. För oss alla framstod han som en god och ädel personlighet, en rakryggad människa, som icke fruktade något. Med andra ord: Hans sanningsskärlek var utan vank.

Jag tror, att vi med tacksamhet komma att minnas honom och hans livsgärning, och vi lysa nu frid över hans minne.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Thorbergs frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Herr **talmannen** anförde nu: Med anledning av vad som nu passerat hemställer jag, att kammaren ville besluta att uppskjuta behandlingen av de på föredragningslistan återstående ärendena till ett annat sammanträde.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Herr talmannen yttrade, att i enlighet härmed nu komme att till behandling företagas endast de löpande ärenden, som borde handläggas utan uppskov.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanterings och smör-exportens befrämjande föranledda motioner:

nr 335, av herr *Lundell* m. fl.; och

nr 336, av herr *von Stockenström*.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 337, av herr *Fehr* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanterings och smör-exportens befrämjande;

nr 338, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanterings och smör-exportens befrämjande;

nr 339, av herrar *Asplund* och *Hansén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten; samt
nr 340, av herr *Bergqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1930/1931 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring beträffande säkerheten för statslån till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag och till Stockholms stad;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt kronan och Stockholms stad rörande marköverlåtelse m. m.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1930/1931 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Kristianstad;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Backamo jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 150, i anledning av väckta motioner om förnyad utredning rörande det svenska försvarsväsendets ändamålsenlighet m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av övningsplatsen Skedalahed;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig lägenhet i Benestads socken av Kristianstads län;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Ornunga socken av Älvsborgs län;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel av det till Hedens by i Överluleå socken hörande s. k. Färjstället;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Bondkyrko socken av Uppsala län; samt

nr 156, i anledning av väckta motioner om ändringar i gällande lagstiftning angående allmänna vägar.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 21, med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer;

nr 22, i anledning av väckt motion angående vissa mindre förändringar i riksdagens arbetsformer;

nr 23, i anledning av väckt motion angående ökning av antalet ledamöter i statsutskottet; och

nr 24, i anledning av väckt motion angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar m. m.;

statutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 104, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beräkandet av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i reglering av sjön Torrön;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria vägkorsningar m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om utvidgning av tillämpningsområdet för lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar; och

nr 25, i anledning av väckt motion angående ny lagstiftning om mått och vikt; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.